

PELLE MAHA

La llar dels fonaments

Edició Catalunya

núm. 1, semestre 1r, any 2019

"La fi d'un cicle"

Mira't, si vols, en el mirall dels dies...
Escolta el rastre del batec del cor,
somriu cada matí a la promesa
del temps que t'és donat per existir.

Obre els ulls de bell nou a la bellesa,
respira el seu alè d'eternitat.
I no et planyis si perds, tu ja has guanyat el món
que al teu davant ara es desplega.

Ves, mira al teu voltant, i als ulls de l'altre
ens hi veuràs a tots, allà mateix.
Llavors somriu si pots a l'esperança
i els qui vinguin després t'ho agrairan.

L'esperança és llavor, delit del somni,
l'esperança és allò que mai no es perd.
Alço per tu la copa en retrobar-te;
puguis gaudir del temps que no ha passat.

Conrea bé els teus camps, la teva vida,
i comparteix-ne el fruit, tan abundant.

Toni Planells
Sant Cugat, 2018

PELLE MAHA
"La llar dels fonaments"

Edició Catalunya

març de 2019 – núm. 1
1er semestre

PELLE MAHA

La llar dels fonaments

Edició Catalunya
núm. 1, semestre 1er, any 2019

"La fi d'un cicle"

LA NOSTRA PORTADA
Joan Gimeno
(Abadia de Montmajour, França)

PELLE MAHA
"La llar dels fonaments"

Edició Catalunya

Director:

Ferran Iniesta i Vernet

Consell Editorial:

Nina Ferrer Juan

Joan Gimeno i Prats

Rafael Crespo Ubero

Maquetació:

Joan Gimeno i Prats

Redacció i Administració:

c/ Berlín, núm. 20, 5-1 bis,
Barcelona.

c/ Castell, baixos. L'Espluga
Calba (Lleida).

Contacte:

consellderedaccio@pellemaha.com

Impressió:

Impremta Ibosim, SL

c/ Pere Francès, núm. 18-20
07800 Eivissa

SUMARI

Pelle Maha. La casa de tothom. <i>per Consell Editorial</i>	4
Mbombog Badjang: un nou horitzó. "Pelle Maha, la Gran Casa de Tots" <i>per Consell Editorial</i>	5
Agustí Nicolau en presència. L'herència d'un fundador de Pelle Maha (1962-2018) <i>per Consell Editorial</i>	7
La fi d'un cicle. L'esgotament del model dualista del racionalisme <i>per Consell Editorial</i>	8
1. PER UN BALANÇ TRADICIONAL DELS ÚLTIMS MIL·LENNIS	
Les esquerres, fagocitades per l'individualisme modern. El cristianisme i l'esquerra als darrers dos segles <i>per Rafael Crespo Ubero</i>	9
El mite del progrés. Per una lectura cíclica de la història humana <i>per Ferran Iniesta i Vernet</i>	12
Entrevista al sheikh Yero Ndiaye. L'inquietant viatge enlloc dels joves <i>per Consell Editorial</i>	14
El vudú haitià i els dimonis d'Occident. Déus a l'exili <i>per Joan Gimeno i Prats</i>	16
El primer cristianisme. En l'esperança del Regne de Déu <i>per Ferran Iniesta i Vernet</i>	19
2. MIRADES DISSIDENTS SOBRE EL PENSAMENT MODERN	
Descolonitzant el saber. 'Pseudociències', 'pseudoteràpies' o tancament dogmàtic del poder mèdic-industrial-financer? <i>per Jesús Artiola i Ruhí</i>	23
Desafiament a les cultures africanes. El pluralisme davant del pensament únic homogeneitzador <i>per Rafael Crespo Ubero</i>	25
Laïcisme, la religió d'estat. El dogma modern i les tradicions <i>per Ferran Iniesta i Vernet</i>	28
Transhumanisme i posthumanisme. L'home a la creació de Déu <i>per Joan Gimeno i Prats</i>	30
3. LÍNIES D'ACCIÓ TRADICIONAL AVUI	
Contra el pacifisme 'd'esclaus', la no-violència 'de senyors' <i>per Jesús Artiola i Ruhí i Agustí Nicolau Coll</i>	34
Pa i temps: pensar en llibertat <i>per Jesús Artiola i Ruhí</i>	36
Encíclica Laudato si i l'estima de la casa comuna <i>per Joan Gimeno i Prats</i>	38
Racó de lectura	41

PELLE MAHA. LA CASA DE TOTHOM

Edició Catalunya

per Consell Editorial

Pelle Maha -la Casa Gran, en llengua basaa, de sud Camerun- és una proposta de tradicionals africans feta a tradicionals d'arreu del món.

Com cantava en Sisa -un músic català- aquesta casa ha de ser prou gran i lluminosa per rebre, en plena nit, a tot el món en aquest temps fosc.

Els egipcis antics ja anomenaven Per Aa al faró: la casa de Déu, del rei, de tots. I per això aquesta casa havia de ser sàvia, justa, acollidora i durable.

Ara, per tot arreu, Déu s'ha esvaït, el rei és injust i el poble viu desorientat. No tornarem al paradís,

però volem fer arca nova enmig del nou diluvi.

Els petits fòrums reflexius de Pelle Maha -Douala, Barcelona, Montreal- no són una associació: s'agermanen amb la missió de redreçar la nau humana.

Les eines de Pelle Maha són senzilles: les nostres tradicions espirituals -arrelades, vives- i el coratge de dir la veritat, obrint horitzons a l'esperança.

Sense estridències, en petits fòrums interconnectats entre gent d'Esperit, Pelle Maha vol posar en comú la saviesa de les tradicions i dels

pobles.

Estem convençuts que, amb altres noms i formes, la mateixa tasca es fa a altres indrets i cultures. Pelle Maha només és una de les finestres de llum.

Saludem aquí a tots els nuclis que ja fan aquesta feina, confiats en què la Providència ajudarà a deixar en herència la saviesa metafísica de sempre.

PELLE MAHA – Catalunya
Gener de 2019

Palau de Cnossos, Creta (foto Ferran Iniesta)

Uns minuts d'intercanvi.

Converses amb Mbombog Badjang

Un nou horitzó Pelle Maha, la Gran Casa de Tothom

per Consell Editorial

Mbombog Bamut Baso Badjang (Foto Bamut Baso Badjang)

Mbombog Bamut Baso Badjang, alt iniciat de la tradició basaa del Mbog, doctor en farmàcia per l'Académie d'Orsay (U. Paris XI), és el creador de Pelle Maha i qui va establir les bases fundacionals d'una aliança entre gent de l'Esperit, de

diverses tradicions i continents. La seva proposta no és quantitativa -molts indrets, molts membres- sinó estrictament qualitativa: els pols previstos inicialment -aliança de fòrums de reflexió per a un nou horitzó humà- són Douala,

Barcelona i Montréal. Aquest acord es basa en la confiança fraterna de tradicionals. Justament, perquè el consell editor el coneix bé, les preguntes són breus i també les respostes són altament precises, gairebé fetes amb bisturí.

Pelle Maha Catalunya. *Quin significat pot tenir un moviment tan petit com Pelle Maha? El món contemporani va com una màquina descontrolada i Pelle Maha proposa reflexió serena i sense estridències mediàtiques?*

Mbombog Badjang. A la cursa enfollida, a cegues, de la ciència i la tecnologia en diuen progrés. Però en coneixement interior i en saviesa social no hem avançat gens. Tres segles després de la Il·lustració -la suposada 'era de les llums'- la ideologia individualista i un estatisme invasor han disgregat les comunitats i han afeblit de forma dramàtica les tradicions espirituals arreu del món. Pelle Maha, la Casa Gran o de Tothom és una crida a la responsabilitat d'homes i dones de l'Esperit, pel damunt de les nostres formes particulars de tradició. Cal reflexionar i obrir un nou horitzó per a aquesta espècie i aquesta terra, amenaçades avui per la irresponsabilitat imperant.

PMC. *La proposta d'aliança la vàreu fer des de Douala, al país basaa sudcamerunès, el 2016. Per què Àfrica i per què tres pols? Però, sobretot, què es pot fer, quan els nostres mitjans econòmics i tècnics són escassos?*

MB. En aparença, el gran sud, africà, està endarrerit, però la força del seu coneixement està més arrelada que al nord hegemònic. La gent de tradició basaa -el Mbog- no està tan a la defensiva ni se sent tan poc esperançada com els tradicionals de les grans potències, i per això vam fer la proposta, basada en una estricta confiança interpersonal, de tres amics -germans- a Douala, Barcelona i Quebec. Un sistema de fòrums de reflexió, interconnectats, sense estridències, però creant un entorn favorable entre persones

tradicionals, pot ser una de les llavors d'un canvi de perspectiva humana. Només la fe en la transcendència humana i la confiança fraterna pot fonamentar els fòrums, i aquests han d'estar ben arrelats en les seves pròpies tradicions, si volen ser fidels a la seva gent i capaços d'anar més enllà de les pròpies formes cristianes, mbog, musulmanes o altres.

PMC. *Podem posar les bases d'una perspectiva diferent a la moderna? La història de la nostra espècie -almenys els sis mil darrers anys- no permet fer-se gaires il·lusions: Pelle Maha podria ser un efecte col·lateral de la mateixa globalització moderna?*

MB. La història coneguda de la humanitat és curta, intensa i desmoralitzadora, perquè els diversos pobles de la terra han demostrat ser capaços de grandesa i d'horror alhora. Malgrat tot, la saviesa tradicional ha donat sentit transcendent a la vacuïtat, al dolor i al desordre, ha posat límits a les desmesures i obert camins d'esperança en nous models de societat. Som una sola humanitat, però experimentada en mil camins diversos i això és una riquesa excepcional, com ho són les múltiples tradicions de l'esperit. Són aquestes antigues tradicions espirituals les que han nodrit l'esperança de pobles i persones. Segurament, les nostres propostes d'un nou horitzó seran molt més variades i respectuoses que les de la globalització -racionalista, liberal i burgesa- i sense el seu caire destructiu. Pelle Maha vol superar aquest tipus de globalització merament tecno-marxista i anar més enllà, per tal d'obrir novament l'horitzó humà.

PMC. *Ens preguntem si la sortida del n° 1 de Pelle Maha -per ara a*

Catalunya- podrà donar resposta als interrogants que la gent conscient, tradicional o racionalista, es fa. Aquesta petita eina -digital, dos cops a l'any, en un racó anomenat Catalunya- davant de les enormes urgències del món actual, no et sembla com un vaixell de paper enmig d'una tempesta que sembla incontrolable?

MB. Vosaltres i nosaltres, la gent tradicional que ens agrupem a Pelle Maha Món, sabem que som molt més que un fòrum local d'un grup d'amics i molt més que una breu revista digital cada semestre. Pelle Maha no és ni un fòrum ni una revista, és senzillament un moviment de l'Esperit que governa el món i impregna la consciència humana. La base dels nostres fòrums, per desenfadats que puguin ser en les expressions, és l'antiga saviesa de les nostres tradicions. La revista només ens és una eina per afavorir la reflexió comuna, en cada poble i entre pobles que encara preserven la saviesa espiritual. Demà aquesta eina pot aparèixer en altres espais i en altres llengües: i és tan urgent que no podem tenir pressa. Pelle Maha te la força de l'Esperit que ho presideix tot i que de l'error i el conflicte en fa harmonia: el pessimisme no és un tret de les tradicions, però sol ser l'atribut dels dualistes més conscients.

Fet a Douala i Barcelona,
Gener de 2019

AGUSTÍ NICOLAU EN PRESENÇA

El llegat d'un fundador de Pelle Maha (Molins de Rei 1962-2018)

per Consell de Redacció

Agustí Nicolau (foto: internet)

Era un dels tres fundadors de Pelle Maha, va redactar part dels textos-marc que introdueixen aquest primer número de la revista digital que ara llegiu, inclòs un article amb en Jesús Artiola sobre la veritable no violència, i era insubstituïble per la seva claredat gairebé pagesa i per la seva confiança en la força espiritual del cristianisme i en la de

totes les tradicions. Però un càncer fulminant se'l va endur el passat mes de Maig, per fer-lo «néixer al cel» com dirien els amics ortodoxos. I els qui hem quedat aquí, orfes de la seva amistat i la seva riallera energia, ens hem hagut de refer i seguir el camí.

De sòlida formació cristiana

-catòlic- i molt lligat a les tradicions dels països catalans, va ser secretari personal d'en Raimon Panikkar, impulsor de la 1ª Randa i del grup SPINOZA (anys noranta), sots-director de l'Institut Intercultural de Montréal (Quebec), membre d'Intercultura i de Justice et Foi (anys dos mil). En el seu retorn a Catalunya, el 2016, va fundar Pelle Maha i la Segona Randa, alhora que animava la petita comunitat cristiana de Sant Marc. Geògraf per formació acadèmica, autor d'estudis sobre interculturalitat, va publicar amb en Josep M. Gràcia i en Ferran Iniesta l'obra *Tradició i llibertat. Antics fonaments per una nova Catalunya* (Bellaterra, 2014). Poc abans de morir, enllestia la traducció i correccions de l'obra del seu amic quebequès, Jean-Philippe Trottier *La profunditat divina de la existència* (Carena 2018) i deixava inconclusa la seva obra dramàtica *Diàleg entre Nietzsche i Simone Weil*.

Aquest moviment de reflexió que és Pelle Maha li deu la seva forta convicció lul·liana i panikkariana, i aquesta revista en àrea catalana és una de les seves darreres accions interculturals. Per a tota la xarxa de col·laboradors i per a aquest consell editor, el seu llegat és fundador i fonamental, però, per damunt de tot, la seva personalitat amiga segueix comunicant-nos força i claredat. De fet, l'Agustí mai ens deixarà sols.

1.- LA FI D'UN CICLE

L'esgotament del model dualista del racionalisme

per Consell Editorial

Diuen moltes tradicions espirituals que el temps dels humans és cíclic. Altres, com les tradicions abrahàmiques, ho veuen anant de l'Alfa a l'Omega. Però totes les tradicions pensen que ara estem acabant un període.

No sabem on i quan hi va haver un paradís, però si que fa uns sis mil anys que la nostra espècie viu immersa en crisis, guerres, odís i anhels frustrats. Potser tenim una tara o pecat original, potser això és part del joc còsmic.

En tot cas, el somni humanista i colonitzador, que Occident ha escampat pel món, sembla estar en el seu màxim material i en el seu mínim moral. L'era de l'home, de la raó triomfant, de la igualtat te un cantó fosc creixent.

Pelle Maha pensa, amb matisos fills de la diversitat, que l'Edat del Ferro o Kali Iuga s'esgota acceleradament. Per això cal preparar, arreu de la Terra, un relleu digne, fet per gent de l'Esperit, com a nova nau de l'horitzó humà.

«Llum de retorn de barca», cantava el poeta català Espriu. No un retorn opulent o sorollós, sinó silent, calmat, fiable, un retorn per permetre als humans lúcids embarcar per anar vers un món menys hostil i més obert.

Pelle Maha Catalunya
Gener de 2018-2019 n.e.

PER UN BALANÇ TRADICIONAL DELS ÚLTIMS MIL·LENNIS

Vers una visió integradora de la història

per Consell Editorial

En aquest apartat, Pelle Maha -a Catalunya i als altres fòrums en xarxa- vol tractar la història humana coneguda amb les eines tradicionals. El nostre mètode no ignora la ciència, però te la força metapolítica de la sacralitat.

Primer de tot volem situar, des de percepcions múltiples, el significat d'aquest mil·lenni, linials o descendents. Ens importa ubicar les etapes de recuperació cultural i

política, en una anàlisi feta des de la transcendència.

Pelle Maha vol esbrinar on són les arrels de la violència, personal i col·lectiva, com un element estructural de la humanitat descentrada. És hora també de saber si hi ha violència sagrada en tradicions, justes i sàvies.

Com a fòrum tradicional de Catalunya, començarem a analitzar

els aspectes creatius de les tradicions mediterrànies, i les seves deficiències històriques. En la crisi d'Occident, cal dir què hi feia i fa el vell «Mare Nostrum».

Si no sabem d'on venim, com i per què, no tindrem cap línia de renovació a proposar. La nostra feina és assumir la feixuga herència del passat, ser testimonis implicats del present i l'esperança de futur per als qui vindran.

Les esquerres fagocitades per l'individualisme modern

El cristianisme i l'esquerra als últims dos segles

per Rafael Crespo Ubero

“Feliços els qui treballen per la pau: Déu els anomenarà fills seus. Feliços els perseguits per que cerquen la justícia, perquè d'ells és el Regne del cel.” (Mateu 5, 9-10).

Diuen que un fantasma recorre Europa: "la revifalla del feixisme", visible amb l'augment d'organitzacions d'extrema dreta que arriben als parlaments i governs europeus. Dic revifalla perquè penso que el substrat totalitari mai havia desaparegut dels estats nacions occidentals, ja que es troba a les seves arrels, tal i com indicà Hobbes al Leviathan al segle XVII.

I davant d'aquest fenomen, quina reflexió fan les esquerres? Doncs per a mi una de molt superficial. Alguns sectors afirmen que l'error radicaria en que no han sabut fer arribar les seves idees al poble. Que a més, està manipulat per les dretes, per les notícies falses, per la por o l'inseguretats pel futur. D'altres indiquen que els darrers moviments com el 15 M a l'estat espanyol no han estat moviments alternatius, sinó que han acabat incorporant-se a la democràcia delegada que tenim i no han generat una democràcia real. (Díaz, F. 2018)

De fet, les anàlisis sobre les esquerres es fan mirant sempre cap el futur, una fugida endavant

pensant només en la victòria, sense una reflexió profunda de quin ha estat el camí recorregut, com diu un proverbi fula "Sinó saps on vas. Aturat i mira d'on vens". Així, la idea principal d'aquest text és que les anomenades esquerres europees han perdut força perquè s'han allunyat dels seus orígens comunitaris, molt pròxims a la noció cristiana de *Communitas*

La *Communitas* cristiana com a fonament de les esquerres

El naixement de la classe obrera al segle XVIII com a conseqüència de l'industrialització, no va implicar la creació d'un *Quart* Estat. D'entrada es va generar el Tercer Estat, de naturalesa burgesa. Tanmateix, es poden considerar el grup base de les organitzacions d'esquerres. I és significatiu que a finals del segle XVIII i a principis del segle XIX ja s'autodenominaven els *comuns*, terme de referència sota el qual s'anomenen avui en dia els darrers moviments d'esquerres a l'Estat Espanyol: Els Comuns, Los Comunes, ..

Els processos revolucionaris decimonònics culminen al 1871 amb la *Comune de Paris*, on es conforma una acció revolucionària fonamentada en el treball en comú plural. L'experiència parisina la protagonitzaren persones de les diferents orientacions d'esquerres: anarquistes, comunistes, socialistes... Era una iniciativa equitativa (que no igualitària) i internacionalista, en la que lluitaren colze a colze homes i dones proletàries, de diferents nacionalitats i cultures. Aquesta curta experiència de mesos ha estat font d'inspiració d'experiències posteriors. Una en especial, els pressupostos participatius a Porto Alegre 1988, iniciativa que després s'ha estès per tot el món. I és el símbol de la participació ciutadana de base.

Aturem-nos aquí per analitzar la relació entre la *communitas* cristiana i les esquerres. Comunitat prové de la construcció llatina *com+munis* que significa 'corresponsable', 'cooperant', "conjuntament", que "col·labora en realitzar una tasca" perquè hi ha una *obligació contreta amb l'altre (s)*. Implica doncs acció,

no només contemplació. Així, la *communitas* era l'agrupament de persones vinculades entre sí per al compliment d'obligacions comunes i recíproques.

L'espai adient per a viure la comunitat són les trobades dels seus membres a les assemblees. No oblidem que església vol dir assemblea, convocatòria dels fidels en torn de la taula on es commemora el sacrifici de Crist d'una vegada per sempre. Les crides als inicis dels moviments revolucionaris als segles XVIII-XIX eren per a reunir-se a les llars, com va fer Sant Pau als inicis del cristianisme. El domicili és el lloc de la família, d'aquí el símil de la comunitat cristiana com una família (pare, mare, fill, germans, sor,..), que alimenta el principi revolucionari de *fraternitat*, també d'origen cristià. Malgrat que ha estat el que menys s'ha promogut, comparat amb els altres dos de Llibertat i Igualtat. El vincle entre comunitat i fraternitat el trobem especialment en dos escrits cristians del llibre de les Actes dels apòstols (Ac 2, 42-47 i 4, 32-35):

"*Ho tenien tot en comú* (Ac 2,44). La vida de fraternitat entorn del Senyor ressuscitat s'ha d'expressar en una comunió que ha d'arribar fins a la posada en comú dels béns materials (i sobretot en tenir un sol cor i una sola ànima, deia sant Agustí a la seva Regla). Qui estima no pot ser insensible davant de les necessitats del germà, al contrari posa a disposició d'ell els seus béns. D'altra banda, es tracta de compartir, no només amb els membres de la comunitat, sinó també amb els pobres i necessitats que els fidels coneixen" (Bisbat Terrassa 2013)

Un punt important, *Communitas* vol dir el que és comú però no idèntic. La dimensió comunitària no cerca l'homogeneïtzació, sinó la unitat des de la pluralitat. Penso que un dels factors que va afavorir l'expansió inicial del cristianisme, és la

capacitat d'incorporar la pluralitat de les societats que l'acollien. Eren temps on la paraula era la via de difusió del missatge de Jesús. El valor de la pluralitat es va perdre quan l'espasa, com a eina per acabar amb la diversitat, acompanyà la creu en l'expansió moderna occidental (Creuades, Reconquesta, Conquesta colonial,...).

De fet, la noció de diversitat va implícita en la de comunitat. Com una família és diversa així ho és la comunitat, que necessita de les particularitats (virtuts i defectes) de cada membre per a mantenir-se viva i adaptar-se al canvis (Panikkar, R. 2004, p. 154). Al mateix temps, l'energia de l'intercanvi que relliga a les diferents persones que formen la comunitat prové en bona part de la fe. La primera comunitat cristiana compartia, en primer lloc, la fe. Fe i conversió van ser els factors decisius de les comunitats. En aquest punt especialment, Maria és model, figura i imatge de l'Església-comunitat (cf. *Lumen Gentium* 63). Ella "conservava tots aquests esdeveniments, confrontant-los en el seu cor" (Lc 2,19). I la fe del cristianisme [l'esperança en la vinguda del Regne de Déu] és molt propera a la fe en el triomf de la revolució i construir un món millor que està als fonaments de les esquerres. Ara bé, no s'hauria de confondre el desig per a millorar les condicions de vida de les persones de manera integra-holista amb la noció de progrés, que d'entre altres aspiracions vol fer desaparèixer la dimensió espiritual de les persones.

L'individualisme modern pot acabar amb les esquerres

Partim de la base que l'ésser humà és un ser sociable. Que no ha estat creat per a romandre sol i aïllat, necessita per viure d'altres éssers humans. Des d'aquesta premissa, la modernitat actual és antinatural perquè genera un individualisme aïllant. I en aquest procés han col·laborat les esquerres en declivi

des de fa dècades. La decadència de les esquerres comença quan s'impliquen en la construcció de l'estat nació neoliberal, model que esdevé el suport polític del sistema capitalista. Inclús en els nostres dies, les esquerres volen la socialització dels mitjans de producció, però accepten que un dels principis fonamentals de l'estat nació ha de ser defensar i protegir la propietat privada i l'accés privat als béns mobiliaris o no. Ja sigui de la terra, de les fàbriques, de les cases, però també dels infants. Trencant diferents principis de la comunitat: el compartir els béns, i que l'educació dels infants és responsabilitat del grup. Avui la criança és responsabilitat de l'estat i dels pares biològics només. El mateix està passant amb la gent gran. I la protecció de la propietat privada és un dels principis motor de l'individualisme.

Per a mi, el gran error de les esquerres ha estat fugir, renunciar al sentit comunitari, i caure en l'individualisme desarrelat, anònim, que vol imposar el neoliberalisme. Com va dir Maria Mies "No hi ha comuns sense comunitat" S'estableix taxativament que és l'individu qui es relaciona amb l'estat (ens despersonalitzat, *ahumà*) amb el pacte de que el protegirà.

L'individualisme ha acabat amb la dimensió comunitària. El que s'aconsegueix és l'aïllament de la persona de la seva dimensió social, com ja ho va fer de la terra. L'home esdevé més indefens, es queda nu davant l'estat-nació. L'aïllament genera por i la por és una de les bases del control totalitari per part de l'estat, tal i com assenyala Hannah Arendt (2011).

Recuperem la dimensió comunitària de les esquerres

Malgrat una lectura negativa del present, es detecten senyals esperançadores. Assistim a l'aparició de moviments socials, que

no responen a una planificació estratègica sinó que sorgeixen del descontentament popular. I tots ells tenen un element en comú, la reivindicació de la proximitat fraterna de la comunitat, com s'ha

pogut veure en el moviment de les armilles grogues a França.

Cal passar de les paraules als fets, en els nostres dies es parla molt de comunitat, però es practica poc. Cal

impulsar més la fraternitat comunitària com a via per a que les forces d'esquerra tornin als orígens, i des d'aquí agafar embranzida.

Referències per ampliar el text:

-Arendt Hannah , *Los orígenes del totalitarismo* Madrid, Alianza Editorial, 2011

-Bisbat Terrassa 2013

<https://bisbatdeterrassa.org/diocesi/bisbe/cartes-dominicals/compartir-el-gest-que-defineix-la-comunitat-cristiana/>
4 agost 2013

-Díaz, Fernando *Del país del 15M al país de Vox*, 2018:

http://www.elsituacionista.org/2018/12/del-pais-del-15m-al-pais-de-vox.html?fbclid=IwAR1i7lb5kRRjIX_TS4XnX6EsAJVsVWqyMx7fV7rWuQGj_2ykbaS5YRFXIo8

-Mies, Maria. "No commons without a community". En *Community Development Journal*,. DOI: 10.1093/cdj/bsu007 (2014)

https://www.researchgate.net/publication/273033109_No_Commons_Without_a_Community

-Panikkar, Raimon "Epíleg. Diàleg a diverses veus" a Boada , I. (ed.) *La filosofia intercultural de Raimon Panikkar*, Barcelona , Ed. Pòrtic, 2004

Bouquiniste a París (foto: Nina Ferrer)

El mite del progrés

Per una lectura cíclica de la història humana

per Ferran Iniesta i Vernet

De la mateixa manera que ens hem acostumat a veure el mapamundi o el globus terrestre amb el nord a la part de dalt, fa segles que l'hegemonia occidental ens ha habituat a interpretar el temps com una línia recta, en evolució ascendent i continuada. En geografia, només cal fer la prova de projectar la imatge del planeta amb el sud a dalt per generar malestar: i si, a més, canviem la projecció Mercator -la clàssica, feta des del nord- per la de Peters -respectant les masses continentals reals- veurem que l'Àsia meridional, l'Amèrica del sud i Àfrica creixen espectacularment en detriment de les terres de l'anomenat hemisferi septentrional. De fet, la posició de l'observador determina en bona mesura el resultat que s'observa, i per això el món visualitzat per Occident creix al nord i es redueix al sud.

En el cas de la història, tant la natural com la humana, la interpretació darwinista posa de relleu una línia de transformacions que va d'inferior a superior, sense que mai es produeixin anomalies. Per això, se sol considerar que geologia i biologia van sempre de la simplicitat originària a una complexitat creixent, sense preguntar-se per què l'atzar posterior al Big-bang no produeix fenòmens decreixents. Es diria que l'evolució progressa sempre cap a la complexitat, com en una línia ininterrompudament ascendent, amb tots els matisos que el més fi dels evolucionistes -Stephen Jay Gould- ha plantejat al darwinisme oficialista. Si tot això ho traslladem

del regne animal a la nostra espècie, resulta -ens diuen els transhumanistes- que anatòmicament som un breu pont entre el primat i la màquina i que socialment hem progressat des del primitivisme paleolític al racionalisme.

Tanmateix, si analitzem una mica el poc que tenim documentat dels darrers sis mil·lennis, hem progressat espectacularment en l'àmbit tecno-instrumental, però ben poc en reflexió filosòfica i encara menys en saviesa metaòntica, això que els occidentals solen anomenar metafísica. No costa massa percebre la desproporció existent entre progressió material i tecnològica d'una banda i paràlisi o regressió flagrant en coneixement fonamental sobre nosaltres i el sentit possible de la nostra existència. Però si es vol esquivar aquest àmbit massa 'eteri', n'hi haurà prou amb donar una ullada a sis mil anys de conflictes, ambicions, guerres i exterminis.

El progrés, una idea qüestionada

On és la línia de progrés, sempre en ascens, de la història humana millor coneguda? No hem de qüestionar la bona fe de molts progressistes, però potser la millora substantiva entre una guerra de grecs i perses i una de demòcrates i nazis és que ara és mata més i millor? Tampoc sembla senzill trobar millors comportaments ètics en els poderosos d'avui que no pas en els del passat, i sovint, llegint històries antigues, acabem amb la inquietant impressió que les ambicions i odís de abans eren ja tan intenses i recargolades com les actuals. Progrés, en què, en el fet

que ara podem matar o estafar a més gran escala, perquè disposem de més mitjans?

Una diferència destacable entre els pobles antics i els del sistema modern no sols és que aquells tenien una concepció transcendent de la vida, sinó també que no s'enganyaven massa sobre l'escassa perfecció humana. Egipcis, xinesos, indis, grecs, africans, amerindis tots pensaven que hi havia un origen humà paradisiac i que, poc a poc, això es degradava fins arribar a un necessari temps de renovació. Els indo-dràvides van parlar dels grans cicles o kalpas, els grecs van descriure les edats que anaven de l'or al ferro, els amazònics van establir les eres descendents des del còndor a la formiga: en general, les cultures tradicionals han considerat la nostra espècie com l'última, la més conscient i també la més infractora. La visió cíclica de la història humana reconeix que tot es degrada, i molt particularment la humanitat i els seus sistemes polítics.

Molts autors progressistes, en els darrers cinquanta anys, han insistit en la bondat i la ineluctabilitat del progrés científic i tècnic. A *La síndrome de la fi del món* (1974), Maddox atacava furiosament els ecologistes com retardataris obstinats que acabarien arraconats per la història. A *La tercera onada* (1980), Toffler cantava l'era post-industrial on es sacralitzaria el canvi innovador, acabant amb totes les pautes antigues. Però, paulatinament, molts teòrics del progrés -Finkielkraut, Sebrel- van

arremetre contra les crítiques creixents contra el progrés com a ideologia destructiva.

En confrontació amb els cantors del progressisme, un racionalista àcid com John Gray (*Contra el progreso y otras ilusiones*, 2006) recordava que el cristianisme medieval -que ell detestava- mai havia estat tan ingenu com per creure que la Jerusalem Celeste es podia establir en aquesta existència. Pels mateixos anys, un autor espanyol poc conegut, González Tobajas, publicava un sorprenent *Manifiesto contra el progreso* (2005), des d'una òptica cíclica, tradicional i en línia amb autors com Guénon o De Maistre.

Utopies i fugides endavant

El debat entorn a la història humana com suposat progrés incessant està avui més viu i obert que mai, perquè fins i tot molts racionalistes se n'adonen que això no millora la humanitat i amenaça tots els equilibris naturals. Però a l'arrel de tot hi ha la idea que la progressió tecnològica durà en si mateixa les solucions a les febleses humanes. Per això, el progressisme ens presenta la història com una evolució ascendent, lineal, i devalua períodes com l'Edat Mitjana perquè tenien clarament una concepció molt més transcendent que la que defensa l'individualisme. Des de Petrarca al segle XV i Thomas Moor al XVI, els occidentals disgustats amb la realitat social han

inventat utopies, com a veritables fugides endavant, tractant d'aixecar a la Terra la definitiva Jerusalem Celeste. I el problema de les utopies -comunista, liberal, islamista o altres- és que solen complir-se i ser el pròxim gulag de la història.

En realitat, la majoria de tradicions presents i passades han considerat que totes les cultures neixen amb força, s'institucionalitzen, s'esclerosen i decauen, com també passa amb els humans i amb les espècies, que tenen un començament i un final. Mai es repeteixen els fets, però les analogies entre present i passat expliquen bé per què estudiem el passat i ens inspirem en ell; i s'aprèn de pressa que tota societat té una emergència, un zenit i un crepuscle. Nosaltres, tradicionals del segle XXI, pensem que el cicle modern actual està esgotat qualitativament però enfollit i fora de control en el plànol quantitatiu, material. La nostra tasca és avaluar-ho i preparar les bases d'un nou cicle, justament perquè aquest està tallant la branca en la que reposa. Individualisme i progrés ja no aporten res aprofitable.

Cada fet històric, cada moment cultural, cada període és únic, irreplicable, certament. Tanmateix, això no vol dir que aquest temps i aquesta forma no tinguin precedents ni pautes generals que el facin anàleg a altres moments dels cicles humans. Precisament per això, totes les tradicions han reflexionat sobre passats comportaments i han

ensenyat com pal·liar processos o com allargar la durada dels temps d'equilibri polític. Com ensenyava Marie Madeleine Davy (*L'home interior i les seves metamorfosis*, 1984):

Les revolucions són necessàries, però no aporten cap alliberament veritable:

les víctimes esdevenen botxins, esperant que arribi el seu torn de ser les víctimes de nous botxins.

Els oprimits canvien de camp, de forma passatgera.

Per tant, mai res està resolt.

Els cristians perseguits dels primers segles acabarien sent els perseguidors inquisitorials dels temps medievals i a la simplicitat fundacional de les tradicions abrahàmiques sempre han seguit institucions rígides i finalment repressives. Si això ho tenim present en la reflexió, la història lineal, progressista, de menys a més, s'esvaeix. Els humans, considerats individualment i també col·lectivament, són cíclics i no rectilinis. La història evolucionista, amb el seu mite del progrés com a columna vertebral, és una visió superficial, materialista i mancada de profunditat. Per sortir d'aquest final de cicle en què l'espècie està immersa, cal tornar a lectures qualitatives, cícliques i transcendents.

Referències per ampliar el tema:

Gray, John, *Contra el progreso y otras ilusiones*, Paidós, Barcelona 2006

Guénon, René, *La crisis del mundo moderno*, Paidós, Barcelona 2001

De Maistre, Joseph, *Crítica a la modernidad. Antología*, Hipérbola Janus, 2015

Noble, David, *La religión de la tecnología*, Paidós, Barcelona 1999

Entrevistes de Pelle Maha Catalunya

Yero Ndiaye, *cheikh malià*

L'inquietant viatge enlloc dels joves

per Consell Editorial

Yero Ndiaye (foto Armonia Pérez Crossas)

Yero Ndiaye, nascut el 1953 a Kati (Mali), és un sheikh sufi de la tariqa Tijaniya, molt estesa en les seves diverses branques tant al nord d'Àfrica i malianes. Va viure a Barcelona entre els anys 2000 i 2007, on amb l'ajuda de gent ben diversa va crear Ecàfrica, l'Espai Catalunya-Àfrica, al carrer de la Mercè, i on es feien conferències i trobades culturals tant d'islam com d'altres tradicions espirituals.

No destaca per parlar molt ni te un perfil universitari, però la seva presència sempre s'imposa de forma senzilla i la gent escolta les seves reflexions. Considera el nostre país com una cruïlla privilegiada i Barcelona un lloc providencial per als propers anys. De fet, al mateix temps que en Josep M. Gràcia parlava de l'emergència de la Quarta Acadèmia a l'oest mediterrani, Yero Ndiaye veia en aquesta riba del mar el punt de confluència de forces per obrir pas a una nova manera d'entendre l'existència.

Aprofitem la seva estada a terres catalanes el Novembre de 2018 per retrobar-nos com amics i pensar junts el projecte de Pelle Maha, però més detalladament el seu balanç de les migracions africanes cap al nord, europeu o americà. Com ja esperàvem, el sheikh pehl de Mali va desbordar les nostres preguntes inicials.

PM Catalunya. *Quan vivies aquí, l'arribada africana a Europa ja era rellevant, però avui potser te un significat més profund. Penses que aquest procés és inevitable i, si es vol, saludable?*

Yero Ndiaye. Els joves sempre han viatjat, i els africans de forma particularment intensa. Hi ha pobles com els marka-soninké on si un jove no viatja no se'l considera adult. Aquest no és el problema, sinó el desarrelament, la pèrdua de valors bàsics que abans els viatgers compartien amb la societat d'origen i ara ja no. El problema és que marxen per no tornar. I Àfrica els perd.

PMC. *Vols dir que l'ajuda que envien a les seves famílies i pobles o barriades no serveix per justificar l'emigració al nord?*

YN. Això només són béns materials que, si s'haguessin quedat a formar-se als seus propis països també els haurien acabat obtenint o que si haguessin tornat haurien acabat generant. Àfrica te avui un potencial molt superior al dels anys vuitanta o noranta, però el somni col·lectiu dels joves -i dels seus parents- és anar a obtenir guanys econòmics a Occident i gaudir de la comoditat moderna. No és un viatge estacional o de curta durada, marxen i no tornen.

PMC. *Dóna la impressió que aquesta immigració massiva, si descartem els refugiats del Pròxim Orient, és fonamentalment africana. Com ho expliques?*

YN. Encara que el sistema occidental està en crisi, perquè sabem que no duu enlloc, la globalització explica que el model europeu i nord-americà és el veritablement desitjable. Aleshores, els joves africans, sense preparació i sense coneixements dels propis valors, se'n van quan no saben res encara de la pròpia tradició i amb una superficialitat espiritual inquietant. Alguna cosa els mestres africans hem fet malament, perquè el somni colonial europeu encara preval en aquesta dèria d'enriquir-se al nord.

PMC. *En resum, veus que aquest dèficit castiga especialment la joventut africana i, de retruc, empobreix els països africans?*

YN. És més greu que un afer africà. Ja quan vivia aquí i a França me'n vaig adonar que tampoc la gent jove occidental sabia on anava. Què signifiquen els viatges obsessius per anar a fer turisme els uns al Nepal i els altres a les platges antilleses? Què vol dir no saber res de cristianisme o franc-maçoneria, que formen part de la tradició europea, i anar en pelegrinatge patètic a visitar ashrams indis o fer rituals budistes?

No, no és un mer afer africà, és una crisi descomunal de societats que han perdut l'orientació transcendent, el sentit de l'existència i la saviesa arrelada en cada tradició, i per això els joves marxen, emigrant o en turisme.

PMC. *Fas una avaluació dura que no veig que puguem ignorar. Penses que la buidor, l'absurd i l'individualisme només deixen espai a l'enriquiment material? Podem reconduir tot això?*

YN. El problema no és que el jovent viatgi, aprengui a terres noves altres experiències o que ajudi a la millora dels països receptors, sinó que són viatges a l'absurd. Ni els rics aprenen res que no sigui quantitatiu, ni els pobres obtenen res que no sigui material. I darrera de tot, aguantant aquests viatges al no-res, hi ha la desorientació d'un model social hegemònic que pensa que la vida és intrascendent i que l'Esperit és un invent dels poders antics. Però només el retorn de la saviesa, dels mestres espirituals, de totes i cadascuna de les tradicions vives, podrà donar sentit al viatge com una forma veritable de maduració humana.

Barcelona, Novembre de 2018

Pirogue a Rufisque, Senegal (foto: Joan Gimeno)

El vudú haitià i els dimonis d'Occident

Les religions afroamericanes. Déus a l'exili

per Joan Gimeno i Prats

Si un dia se'ns acudís fer una enquesta a casa nostra sobre el Vudú haitià, la característica que més sobresortiria és el gran desconeixement que hi ha sobre la matèria. Si acceptem que el desconeixement sol portar als prejudicis i a la por (a l'altre, al diferent, al desconegut), desconeixement que exalta la imaginació més aberrant i ens fa treure aquells dimonis i foscors que persones i societats portem dins i projectem en els altres, ens podrem fer una idea de la imatge que presenta el vudú encara avui i aquí. I no només el Vudú haitià, doncs el mateix passa amb la resta de religions afroamericanes i negroafricanes. I sí, he dit religions, no religiositats, ni cultes, ni sectes, si no és que acceptem que les religions monoteïstes -Judaïsmes, Cristianisme i Islam- i les principals religions orientals -Hinduisme i Budisme- també són cultes o sectes.

El problema és, però, que ben sovint, les religions afroamericanes, com les seves germanes majors, les africanes, són percebudes com cultes, – en el millor dels casos –, i no pas com a religions. El clixé també afirma que a aquests cultes impera la barbàrie, la sang, la sexualitat desenfrenada i fins i tot el canibalisme. No és rar, inclús a casa nostra, que aquestes religions s'associïn també a cultes diabòlics i a sectes destructives. I, en realitat, de tot això, ben poc o res de res.

Anem a pams. Què són les religions afroamericanes, entre les quals destaca el Vudú?

Són el conjunt dels mites, les creences, les pràctiques i les institucions a través de les quals els grups d'origen africà establerts al continent americà s'han relacionat amb el transcendent, amb l'invisible, amb allò que és el veritable origen i fi de tot plegat. Entès així, totes i cadascuna de les religions afroamericanes, conformen unitats, són un tot coherent, estructurat i homogeni amb una arquitectura marcada i amb un sentit final que les impulsa cap a l'alliberament de la persona, que al cap i a la fi és el que distingeix a les vertaderes religions. Històricament, les religions afroamericanes són subsidiàries del fet ignominiós de l'esclavatge d'africans i la tracta negrera que van tenir lloc des de finals del segle XV fins a mitjans del segle XIX. Durant aquest període uns vint milions d'africans van arribar a diferents punts del continent americà com a mà d'obra barata. De seguida van ser instal·lats en hisendes, plantacions o mines on havien de treballar no menys de setze hores diàries i patir càstigs més o menys severs, segons el caràcter, humor o caprici de l'amo blanc. L'esperança de vida per a l'esclau era, no cal dir-ho, molt baixa: entre vuit i nou anys de mitjana per un esclau de plantació. A tot això s'afegia la despersonalització que patia l'africà

des del moment en que era embarcat als ports negrers on quedava separat de la seva terra, de la seva família i dels seus avantpassats, és a dir, de tot allò que configura el sentit de la vida per a la persona a l'Àfrica (i per a l'occidental abans de l'embranchida moderna). En aquest camí sense retorn, l'única companyia que va poder portar l'esclau africà a bord dels vaixells negrers i que el va acompanyar durant tota la seva penosa existència van ser els seus déus i la seva visió del món, de la Realitat. Segons els fidels de les religions afroamericanes, els déus africans van arribar a Amèrica per sota del mar en un flux d'anada i tornada que és l'únic que, per l'afroamericà, relliga míticament encara les dues riberes atlàntiques.

És, doncs, evident que hi ha una continuïtat en molts aspectes entre les religions africanes tradicionals y les religions afroamericanes, però al mateix temps trobem també una ruptura amb l'Àfrica, una ruptura que és tant física com a nivell de pensament religiós. Així, les religions afroamericanes no són només el resultat del trasplantament mecànic de les religions africanes al continent americà, encara que entre ambdues puguem trobar un clar aire de família. Les religions afroamericanes tenen personalitat pròpia, única, conformada, com qualsevol altre religió, amb elements diversos, entre els que

destaquen – i molt, en el cas del Vudú haitià - els africans però també els europeus cristians i, en menor mesura, els amerindis. En el desenvolupament de les religions afroamericanes han jugat molts elements, és cert, però és molt discutible fer servir el dubtós concepte de religions sincrètiques que es sol utilitzar des de l'antropologia o la sociologia de les religions per definir-les, com si només fossin el resultat d'un aiguabarreig. La ciència moderna, acostumada a dissecar a cop de bisturí i després tornar a cosir, pot tenir la temptació de crear Frankensteins. El Vudú no és ni una religió sincrètica ni una síntesi, és un tot coherent i amb sentit que dóna aixopluc espiritual i material a tres quartes parts de la població haitiana.

Breu fenomenologia del vudú haitià

Al Vudú haitià, com en general a totes les religions afroamericanes, el paper més important se l'emporta el *culte als esperits o sants*. Dins cada tradició afroamericana reben un nom particular segons l'àrea africana de procedència o a conseqüència de les característiques pròpies de la gènesi del culte. Aquests sants o divinitats intermèdies al Vudú reben el nom de *lwa*.

Entre els ewe i els fon dels actuals Togo i Benín, els *lwa* reben el nom de *vodun*. De fet la religió Vudú pren el nom d'aquestes forces intermèdies venerades pels fon. Tant els *lwa* com els *vodun*, són unes forces de la natura, uns ens d'aspecte sobrenatural que asseguren la mediació entre els humans i l'Ésser suprem que, com passa a les religions africanes tradicionals, és a la vegada immanent i transcendent, principi i fi de la creació, però que està massa allunyat de les persones com per que aquestes puguin entrar en relació directa amb ell. A Haití, a

aquest Ésser suprem se'l coneix com Bon Dieu i rarament – per no dir mai – se li adrecen peticions o sacrificis. Els *lwa* són esperits o genis sobrenaturals que poden intervenir en el cos dels individus mitjançant la possessió, però que també estan presents en tots els àmbits de la natura: arbres, rius, aire, aigua, foc. Els *lwa* estableixen una xarxa de correspondències entre les activitats humanes (agricultura, guerra, amor, etc.) i diversos aspectes del món natural. Estructuren l'espai i el temps i es fan càrrec de l'existència de l'individu des del naixement fins a la mort. També són els responsables d'assegurar l'harmonia a l'univers i a la vida social. L'ordre, el desordre, el bé i el mal, els esdeveniments feliços i els tràgics s'omplen de significat gràcies als *lwa* que fan que res pugui ser absurd a l'individu. Són potències superiors i invisibles. Els *lwa*, que van néixer en el món en un temps que ja no té temps, són atemporals i cada iniciat ha de cuidar-los mitjançant ofrenes i cerimònies. La manifestació d'aquestes divinitats intermèdies es fa mitjançant les cerimònies que culminen amb la possessió o 'cavalcada' d'un o diversos iniciats per una d'aquestes divinitats. Aquest és el moment d'interrogar al *lwa* sobre qüestions delicades de la vida de la persona o de la comunitat com poden ser desgràcies, malalties, trastorns, etc. Ben tractats, els déus del Vudú tenen cura dels seus fidels proporcionant-los l'esperança que les difícils condicions que sovint pateixen – penso concretament en el dia a dia a Haití – són susceptibles de millorar.

Un altre aspecte molt important dins el vudú és el culte als morts, que no vol dir culte a la mort. El fonament del culte als morts al vudú haitià és – de la mateixa manera que s'esdevé amb la creença cristiana de la comunió dels sants – que entre els vius i els morts no hi ha una discontinuïtat. Al Vudú, com a la resta de tradicions religioses, la mort

no significa el final definitiu de res, doncs, l'existència comprèn els dos estats: el de la vida i el de la mort. Aquest fet, inassumible pel paradigma modern tecnocientífic, resulta evident per a qualsevol fidel del vudú, tant com per a qualsevol creient cristià. La base es troba en la concepció que té el vudúitzant de la persona humana, que veu d'una forma triàdica o tripartida, és a dir, formada per tres components, tots ells formant un tot integral. Així per al vudú, la persona està formada pel cos (*corps-cadavre*), l'ànima (*gros bon-ange*) i l'esperit (*petit bon-ange*). En el moment de la mort, el cos es queda i, si tot va bé, s'acaba descomponent a la terra. En canvi, amb el petit bon-ange, esperit o consciència, s'han de fer tota una sèrie de cerimònies ben precises per tal que deixi el cos i l'entorn familiar – la vida — i es transformi en un ancestre o en un esperit que pugui ser utilitzat com a referent o ajuda per a la família. Si el petit bon-ange es quedés, o fos atrapat per algú amb mala intenció, podria arribar a ser un perill per a l'entorn familiar i per al propi esperit, que no podria descansar com a nou ancestre.

Estem parlant d'un apropament a la Realitat dialògic i relacional, on la persona manté relacions amb tot allò que existeix, tant amb la realitat material visible – a partir de la tècnica o la ciència – com amb la realitat espiritual o invisible – a partir de les eines que proposa el vudú. Una comprensió del Real com aquesta resulta inassumible per al paradigma modern tecnocientífic i per això, el vudú, com altres tradicions religioses, són titllades d'irracional o, en el millor dels casos, com un tret del patrimoni cultural que pot acabar perdurant com folklore.

El vudú, el nostre mirall

És legítim i estimulants voler conèixer el vudú científicament, és a dir, des de les disciplines que

apliquen el mètode científic per a la validació de les seves dades: història, sociologia, antropologia o etnologia. Personalment, no és una perspectiva que m'embali gaire. Com s'ha afirmat en els nostres escrits, el coneixement científic tendeix a la divisió i compartimentació de la realitat per analitzar-ne les parts, quan més petites i concretes, millor; quan més separades del tot que conforma la Realitat, més precis. El vudú, manera integral de veure i viure el món dins del que és la Realitat total de l'existència, no constitueix un subjecte propici a l'anàlisi científica, que sempre serà esbiaixada i parcial. Tampoc vull dir que per conèixer el vudú hom s'hagi d'iniciar en els seus misteris. No és això. Crec sincerament que si d'alguna cosa ens serveix aprendre humilment d'altres realitats, com ho són les religions negroafricanes o el vudú haitià, distants de nosaltres com ho podrien estar dues galàxies a l'univers, és, precisament, per confrontar-nos al nostre propi mite de referència, el de la modernitat occidental. En això, el vudú posa al descobert totes les nostres vergonyes i els nostres dimonis més interiors i secrets.

desitjat de l'aberrant relació que es va establir entre el primer Occident, el de la primera expansió europea, i les societats africanes. El vudú no s'entén sense el comerç negrer i la figura espectral de l'esclau de tracta. El procés de deshumanització de la persona va arribar fins a tals nivells que, avui en dia, subsisteix a Haití la figura del zombi, com a denúncia de la barbàrie unimaginable a que va arribar Occident: finalment els bàrbars érem nosaltres. El zombi és existeix en la cruïlla de la vida i la mort, sense pertànyer del tot a cap costat de la frontera. És aquell a qui li han manllevat tot el que és pròpiament humà, menys la vida biològica i a qui, per tant, li manca la voluntat. És l'esclau total i perfecte. A l'Haití rural, la zombificació, com a reducte simbòlic del que va ser la tracta d'esclaus, és el pitjor càstig que se li pot imposar a algú – per part de les societats secretes del vudú – per haver fet quelcom contrari a l'equilibri social. L'existència de zombis – desnaturalitzats per les pel·lícules americanes – ens recorda constantment les maneres de fer egoistes i monstruoses d'un Occident modern, que, sense nord, s'ha estès pel món.

ens mostra les conseqüències de l'embogiment d'Occident a la cerca de la riquesa material infinita. La mateixa geografia del país, trinxat i desforestat de dalt a baix, la misèria extrema, el no reconeixement d'un país d'antics esclaus negres que van guanyar-se la independència derrotant l'exèrcit de Napoleó, més poderós de l'època (1804), i que després van ser bloquejats i oblidats pels països occidentals, en el mateix moment en què es confeccionaven les diferents declaracions de drets de l'home. Menyspreats pels seus propis dirigents –preocupats únicament en emblanquir-se i ocultar el doble estigma de ser descendents d'esclaus i d'africans- els haitians i el seu vudú demostren amb la seva sola existència -feta de misèria, suor i pregàries- que si en termes materials Occident ha vençut, en termes espirituals, està mort. El Vudú -i amb ell la pràctica totalitat de la gent que habita Haití- no és només un univers diferent del qual aprendre. Això és una veritable pedra a les sabates de les societats benestants que hom coneix com Occident.

El vudú és el fill il·legítim i no Però no només hi ha el zombi. Haití

Referències per ampliar el tema

Sobre el vudú haitià, tot el que ha escrit Laënnec Hurbon és interessant i profitós. Destacaré només dues obres d'ell i una tercera d'una investigadora de Puerto Rico:

Laënnec Hurbon, *El bárbaro imaginario*, Madrid: FCE, 1998.
_____, *Los misterios del vudú*, Barcelona, Ediciones B.

Nélida Agosto Cintrón, *La Religión vudú. Historia, ritos y el fenómeno de la posesión*, Barcelona: Calambur, 2016.

Pel·lícules o documentals:

Un documental prou ben fet de TV3: Papà Paul i Mamà Romita.

<https://www.ccma.cat/tv3/alcarta/30-minuts/vudu-papa-paul-i-mama-romita/video/1455769/>

El primer cristianisme

En l'esperança del Regne de Déu

per Ferran Iniesta i Vernet

Agradi o no, durant dos mil anys, la tradició cristiana ha estat un fet clau per al món mediterrani, europeu i, als darrers segles, per a tots els pobles del planeta. Des de Catalunya, europea i mediterrània, seria un greu error ignorar el pes essencial d'aquesta tradició en la història pròpia i circumdant. Per tant, esboçarem aquí el eixos fundadors d'aquest moviment durant els primers segles de la nova era, la cristiana.

La història

Als inicis del segle I de la nostra era, l'anomenada 'pax Augusta' s'estenia per tot el contorn de la Mediterrània, quan en una àrea marginal del país dels hebreus -Galilea- aparegué un mestre jove -*rabi*, *rabûni*- que predicava la vinguda del Regne de Déu. Doctrinalment més pròxim als fariseus del que en general ens ha agradat reconèixer però sense els seus formalismes, molt allunyat dels saduceus que controlaven el Temple i proclamant la veritat interior com el essenis però sense el seu rigorisme, Jesús, el nou mestre, convocà amplis sectors de la població abans de pujar a Jerusalem.

El context polític era el de la revolta. Les nacions suporten malament la dominació forània, i algunes estan en insurgència larvada gairebé constant. Roma mantenia el seu imponent imperi amb brutalitat i arrogància i els aixecaments eren freqüents, malgrat la 'pax romana'. Aquest era el cas d'Israel, el poble cridat a escoltar Déu i restar-hi fidel: «Schema Israel! (Dt 6, 4-9)». La situació que es vivia quan

Iosuah ben Ioseph inicià la seva acció pública era de vetlla, de vigília d'un alliberament que el Messies -l'enviat que els grans profetes havien anunciat- havia d'encapçalar. Certament, Iosuah o Jesús descendia del llinatge de David per via paterna, cosa que l'apropava al Messies esperat, però una part important dels seus seguidors es va allunyar d'ell quan va deixar clar que el Regne que anunciava era d'amor i vida eterna i no de combats polítics i militars. Per a molts era un mestre més, però amb dots profètiques i capacitats guaridores. Només per a un cercle íntim era Fill de Déu i Fill de l'Home, desvelant el Regne (Mt 16, 15-20).

Convé aclarir, amb Holmberg, que actualment sabem prou bé que els seus seguidors mai van ser exclusivament ni majoritàriament marginals, ni a Galilea, ni a Transjordània ni a Jerusalem, i encara menys quan, després de mort, la diàspora cristiana s'instal·là a Àsia i Europa: el seu 'evangelion', la seva 'bona nova' tocava totes les classes socials i, ben aviat, tots els pobles de l'Imperi romà.

Jesús de Natzaret i el seu grup

Coneixem de Jesús, l'home de Natzaret, el seu bateig al Jordà per un altre mestre, Joan el Baptista i també que entre els seus deixebles hi havia pescadors, però també comptables i funcionaris, que el seguien dones i familiars, però també romans i gent benestant de Jerusalem, que els galileus eren el seu suport inicial, però també jueus hel·lenitzats que no parlaven arameu, com Esteve, que va ser lapidat pels saduceus després de

morir el mestre. Però, sobretot, sabem del seu missatge de fe i esperança al sermó de la muntanya (Mt 5-7 i Lc 6, 17-49), del seu carisma i la seva força teúrgica amb malalts i difunts, de la seva afirmació com a Fill de Déu i del seu anunci de resurrecció, del seu ensenyament del Regne i de la Trinitat divina, de la seva pregària Awun Dueshmeia o Pare Nostre. I per damunt de tot, ens consta que al tercer dia de la seva mort en creu, amb l'anunci i reconeixement de la seva resurrecció, els seus seguidors passen a ser una tradició nova, perquè el judaisme mai acceptaria un Messies sacrificat i ressuscitat (jo diria que aquest reconeixement es produeix més aviat a partir de la Pentacosta. L'Esperit il·lumina als deixebles de Jesús sobre el que ha estat passant els cinquanta dies previs: aparicions, per tant, la constatació que Jesús és viu. Fets 2, 1-13).

L'expansió del cristianisme per la Mediterrània

La breu vida de Iosuah ben Ioseph, ben aviat conegut com Crist (messies o ungit) va ser un enrenou limitat a un racó de l'Imperi (Tàcit, Suetoni, Plini), però per a autors jueus del segle I com Flavius Iosephus o Filó d'Alexandria allò era un símptoma de l'efervescència de l'Israel colonitzat i de la incapacitat romana d'oferir un món just. Ara bé, internament, les comunitats seguidores de l'Evangelí, fossin jueves o no, seguien ja pautes rituals senzilles i intenses, particularment el bateig que donava nova vida i l'eucaristia o gràcia divina al compartir el pa i

el vi. Ho sabem per Pau des dels anys 40, pels evangelistes des dels anys 60 i 70, especialment pel llibre dels Fets dels Apòstols de Lluç, o pel recull de pràctiques de la Didaché, entorn ja a l'any 90. Els cristians estaven oberts al món circumdant, però fe i ritu ja els distingien de la resta: i malgrat la missogínia ambiental, les dones exercien com profetesses i diaconesses, almenys fins la meitat del segle II, moment en què el cristianisme greco-romà va interioritzar l'hostilitat estoica contra les dones, un préstec nefast per a l'Església.

Com deia despectivament Lluç de Samòsata en un dels seus Diàlegs, el cristianisme venia a ser una mena d'estoïcisme popular, de pobres. Error de pes, perquè ja aleshores una part dels erudits més inquiets de la Mediterrània -Climent, Orígenes, Justí- estaven adherint-se a la nova tradició espiritual, i el mateix Plotí prenia distància dels seus amics alexandrins, perquè estaven ja cristianitzats. De fet, les persecucions periòdiques dels emperadors contra els cristians només van enfortir el moviment renovador d'aquell rar mestre galileu, i gent de classe humil, mitjana i alta van compartir ben aviat fe i caritat en el marc vertebrador de l'Església o Comunitat dels creients en Crist.

La intensitat de l'experiència cristiana va fer que, des dels primers anys posteriors a la crucifixió, es produïssin diferències i debats, tant doctrinals com rituals, expressió de vitalitat i convicció. Així, les comunitats judeo-cristianes s'agruparen entorn a Jaume a Jerusalem, mentre que les helenístiques i gentils ho van fer al voltant de Pau i, a la mateixa Roma, de Pere. Alguns especialistes pensen avui que la mort de Pau l'any 64 i la de Pere el 67 -tots dos executats a la capital imperial- van ser producte de la denúncia de grups judeo-cristians intransigents que pensaven que calia

seguir el ritu judaic, tant en circumcisió com en prohibicions alimentàries. En el plànol de la cosmovisió tampoc ha de sorprendre que emergissin, a les acaballes del segle I, grups dualistes gnòstics que van acostar-se al cristianisme, però considerant el món com obra del diable i els cossos i la matèria com obstacle satànic al retorn a la unitat divina: Justí, Climent, Orígenes o Ireneu van exposar i criticar aquestes doctrines com estranyes al missatge evangèlic. Menys d'un segle després de la mort del seu fundador, l'Església practicava de forma unitària bateig i eucaristia, pensava que la creació era bona, considerava un sol Déu en tres Persones, afirmava Jesucrist com el Fill de Déu encarnat i creia en la resurrecció.

No s'ha d'oblidar tampoc que la percepció, llavors molt estesa a Àsia, d'un món abocat al desastre -Apocalipsi o Revelació última- va ser més freqüent entre els judeo-cristians que no pas entre els hel·lenistes o cristians d'altres orígens. Aquesta tendència va disminuir amb la destrucció de Jerusalem per Titus, l'any 70, i amb l'afebliment dels judeo-cristians un cop mort Jaume i desplaçats a Pella, a l'est del riu Jordà. Molt aviat, la posició de Pau d'una salvació personal, d'un apocalipsi interior i una resurrecció als cels, d'un amor o caritas com a via unitària entorn a Crist i a la Trinitat, s'anà imposant. Alliberades de l'antiga llei judaica, sense ignorar-la, les comunitats cristianes van posar en pràctica una veritable revolució en la forma de viure i entendre l'existència.

Jesús, el Crist

Aquesta manera de entendre la vida humana del primer cristianisme -vista des de les costes catalanes, a l'occident mediterrani, amb 700 anys de pensadors com Lluç, Sibiuda, Pujols o Panikkar- resulta familiar, perquè el món te 'profunditat divina', com diria el

quebequès Trottier. Sens dubte, gnòstics antics de la talla d'un Valentí o d'un Marció, a mitjans del segle II, eren honestos i amb el seu rebuig del món van tractar de donar l'esquena a qualsevol poder, fos polític o eclesial, però negant qualsevol sentit a la vida humana van obrir pas al dualisme simplificador de bé i mal, concepció que avui, en mans dels moderns, encara és més destructiu que mai. El gnòstic volia fugir del món per puresa, el cristià volia ajudar-lo per amor, i els dos camins -dualista i trinitari- van divergir; la gnosi sempre va tenir i te un caràcter misteriós i minoritari, el cristianisme va ser comunitari amb la creació i obert als pobles; ambdues fòrmules estaven i estan carregades de risc, però en la caritas, l'opció apostòlica va preservar la fidelitat al missatge del mestre ressuscitat.

En aparença, Jesús va ser un Messies fracassat, mort de forma ignominiosa a la perifèria de l'Imperi romà. Però el seu 'evangelion', el seu missatge no era com el dels grans mestres essenis o fariseus, no sols per la seva prèdica sobre el Regne, sinó perquè l'eix d'aquesta bona nova era ell mateix com al camí que duu al Regne, *a la veritat i la vida* (Jn 14, 6). Els membres del Sanhedrí tenien raó en dir que aquell galileu blasfemava, perquè Jesús no només no desmentia ser rei sinó que declarava ser Fill del Pare (Jn 10), i això era ben diferent a ser un més entre els candidats a Messies. I per això el van matar. Paradoxalment, amb la seva mort i resurrecció, Jesucrist establia definitivament el Regne, a la terra i als cels.

Quan els apòstols i altres seguidors van acceptar la resurrecció i, plens d'Esperit, van sortir a predicar als carrers i pobles, va néixer la nova tradició, la nova comunitat de seguidors de Jesús, l'Ungit, el Crist. Per això el grups galileus, sirians i jerusalemians que només creien

que aquell mestre fou el darrer profeta, van quedar arraconats per la força de la fe dels qui seguien al Ressuscitat, i per això la majoria de comunitats d'Àsia i Europa van alliberar-se de les formes judaiques per viure la seva fe amb formes i

llengües diverses. Des d'aleshores, per bé o per mal, el cristianisme es bolcaria cap al Déu fet carn, sense ignorar mai el César, perquè fins i tot el poder i la quotidianitat més vulgar tenen sentit per als defensors de la caritas, de l'amor a Déu i als

humans. A pocs dies de la seva mort en creu, els cristians havien assumit la missió deixada pel mestre, aquella feina que Agustí expressaria amb el seu «Dilige et quod vis, fac» (Estima i fes el que vulguis).

Referències per ampliar el tema

Aguirre, Rafael (ed) , *Así empezó el cristianismo*, Verbo divino, Pamplona, 2010

Alegre, Xavier, *Evangelios apócrifos y gnosticismo*, Fac. Teología, Barcelona, 1997

Álvar-Blázquez-et alii, *Cristianismo primitivo y religiones mistericas*, Cátedra, Madrid, 1995

Daniélou, Jean, *L'Église des premiers temps*, Seuil, Paris, 1985 (1963)

Holmberg, Bengt, *Historia social del cristianismo primitivo*, El Almendro, Córdoba, 1995

Ménard, Jacques, *Les origines de la Gnose*, Revue de Sciences Religieuses 42, 1, 1968

Poirier, Paul-Hubert, *Gnosticisme et christianisme ancien*, Université de Laval, Québec, 1983

Claustre de l'Abadia de Sylvacane, França (foto: Joan Gimeno)

2. MIRADES DISSIDENTS SOBRE EL PENSAMENT MODERN

per Consell Editorial

Cinc-cents anys d'hegemonia moderna, occidental, al planeta potser no han canviat la història anterior de guerres i dissensions, però han introduït un canvi ideològic rellevant: l'elit, la teoria i la llei neguen qualsevol transcendència humana i qualsevol sentit metafísic en la nostra existència.

L'anomenat «miracle grec» va ser reprès per escolàstics i humanistes, donant rellevància a l'individu i negant-la a la Divinitat. Aquesta tendència -existent a totes les cultures, però més aguda a Europa- va créixer als monestirs catòlics i va reeixir entre racionalistes i il·lustrats. La desfeta del teo i cosmocentrisme és la clau del gran 'descentrament' del món modern.

Europa occidental ha celebrat l'imperi de la raó, l'autosuficiència humana i la gestació colonial d'un nou ordre i un nou pensament. La ciència i la tecnologia són venerades com la veritat última, mentre l'ocupació colonial dels continents ha fet emergir una elit gris amb l'ànima terrestitzada. El discurs de la felicitat s'acompanya del dolor i la injustícia globalitzats.

El paradigma modern no reconeix límits de cap mena. L'Homo Deus està destruint ecosistemes i tradicions, fa proclames humanistes i embruteix l'espècie sense cap respecte per la natura, l'univers i l'esperit que l'ànima. Com sempre han sabut els pobles, atacar la natura és ferir de mort l'essència humana: per això, l'humanisme desqualifica i

persegueix les tradicions.

La modernitat és una cultura descentrada, desarrelada i desequilibrada. Ha entrat en la seva fase d'esgotament terminal, i en la seva caiguda pot devastar la terra. Pelle Maha, com altres nuclis de pensadors espirituals, vol deixar en evidència la ruta enfollida de la globalització moderna: individualisme-intranscendent, racionalisme-colonitzador, progressisme-ecocida-etnocida. L'humanisme ha estat un infern ple de bones intencions.

Gener de 2018-2019

Descolonitzant el saber

"Pseudociències", Pseudoteràpies" o tancament dogmàtic del poder mèdic-industrial-financer?

per Jesús Artiola i Ruhí

Any 2003. La persona que era la meua parella en aquell moment començà, de manera sobtada, a patir dolors aguts arreu del cos, especialment entorn les articulacions. Uns dolors que la incapacitaven per als moviments i les accions més quotidianes i que la mantenien llargues hores al llit dies i més dies. D'entrada vam anar al Centre d'Atenció Primària. En una visita bastant ràpida, el metge (potser en considerar que no podia observar símptomes mesurables?) li recomanà que prenguéssim alguna aspirina i els dolors marxarien. Els dolors, com podeu imaginar, no varen marxar. Començà aleshores una esgotadora ruta amb diversos especialistes. La diagnosi fou clara i comuna: es tractava de "Poliartritis reumatoide". Una malaltia autoimmunitària, deien i diuen crònica (és a dir, incurable), només tractable amb Cortisona per a l'alleugeriment dels símptomes. En aquell moment ja feia alguns anys que jo era usuari d'una clínica de medicina integrativa a Barcelona, de la mà d'un metge que, a més de ser doctor en medicina per la UB, s'havia format en homeopatia, ayurveda i acupuntura. Vaig proposar a la meua parella que fes una visita amb el meu metge abans de donar per bo el plantejament que li havien fet. La diagnosi fou coincident: "Poliartritis reumatoide". Tanmateix no coincidí en la condemna: ni calia cortisona ni calia decidir d'antuvi que era una malaltia crònica. Fruit de la seva interpretació de la lògica pròpia d'una afecció autoimmunitària i de l'anàlisi que li va fer, li proposà un tractament amb tres potes: farmacològica amb medicació

homeopàtica dirigida per ell, terapèutica amb un psicòleg i quirúrgica amb un dentista per a l'extracció dels queixals del seny. Puc donar testimoni que el procés no va ser fàcil, però puc donar testimoni també que als 14 mesos del tractament la malaltia havia desaparegut i que -fins on en tinc coneixement- no ha tornat en cap moment. Podria donar testimoni també de casos similars que he conegut i he viscut de forma propera, però em menjaria l'espai disponible per a la reflexió que vull compartir.

La reflexió ve a tomb d'un fet (greu i preocupant, al meu entendre) que ha anunciat el govern espanyol aquest passat mes de novembre: l'exclusió del sistema de salut (tan públic com privat) de tota pràctica mèdica i/o terapèutica que no sigui la que prové de la tradició científica occidental moderna, també coneguda com a homeopàtica. A la vegada, la normativa inclourà el control de les facultats de medicina per tal d'assegurar que, en cap cas, a les seves aules, no s'hi validi ni es parli de cap altra tradició mèdica que no sigui l'oficial. Diuen els ministres del ram, d'acord amb el llenguatge que determinats grups del científisme positivista han impulsat els darrers anys, que es tracta del decret contra les "Pseudociències" i "Pseudoteràpies", és a dir, una acció suposadament de paternalisme benefactor per tal de protegir la població (catedràtics de medicina inclosos) contra la perversa acció de gurús i ments medievals que pretenen retornar-nos a una edat fosca de la qual l'emancipadora

ciència moderna ens hauria ja alliberat. Podríem valorar com tracta aquest decret la llibertat de les persones adultes (tant dels pacients, com dels centres de salut, com dels professors universitaris)..., podríem valorar la llarga continuïtat històrica de l'estructura mental de la Inquisició espanyola, podríem valorar el retorn de la crema de bruixes però, per la magnitud de l'operació (del qual aquest decret em sembla simplement la punta de l'iceberg) em sembla que cal parlar d'una guerra cultural de mitja i llarga durada que involucra diferents poders contra el pluralisme de la humanitat, en aquest cas, contra el pluralisme mèdic i terapèutic de la humanitat. Una guerra que, en termes del pensament decolonial, anomenem "Colonialitat del saber".

Des de l'opció decolonial partim de l'anàlisi de com les formes hegemòniques de poder, d'ésser i de saber de la modernitat europea es construeixen de forma íntimament relacionada amb el desenvolupament de la colonialitat a partir del segle XV. En ella un mascle-blanc-europeu-burgès-militar-cristià es va constituint progressivament com el patró vàlid, exclusiu i exclouent, del poder, del ser i del saber. Les formes de l'estat modern, les seves institucions i la seva legitimació, les formes de la propietat i de la família, la categorització dels éssers humans en funció del seu fenotip (en el racisme) per ubicar-los d'una manera determinada en la divisió del treball i, també, les formes de construcció i validació del

coneixement responen, totes elles, a les pràctiques, valors i mites del patró del mascle-blanc-europeu-burgès-militar-cristià. El fet de ser dona, indi, negre, asiàtic... i les seves respectives formes d'estar en el món i d'interpretar-lo ha volgut dir estar al marge del patró de valor i de validesa. En aquest marc eurocèntric s'hi han desenvolupat també els sabers hegemònics en la modernitat occidental, marcats per una fortíssima pulsio d'universalisme fruit de la voluntat i necessitats de gestió del conjunt del Sistema-Món modern per part dels poders amb centre a Europa. Uns sabers sempre situats social, geogràfica i culturalment, lingüísticament i sexual, espiritualment i filosòfica s'han volgut considerar a ells mateixos com els portadors d'una llum i d'una necessitat universal... universalitat de la qual no s'era capaç fora del patró de poder-ser-saber vàlid per al sistema. No es tractava, doncs, dels sabers generats en un marc social-històric determinat sinó de "LA" Ciència. La idolatria, finalment, d'una experiència local entronitzada com a veritat i necessitat universal. I, certament, els sabers mèdics-terapèutics que el decret del govern espanyol pretén entronitzar com a exclusius i excloents són sabers indiscutiblement fills de la tradició en la que s'han desenvolupat; una tradició que, per les seves bases intel·lectuals i espirituals, ha acabat fent-se especialment forta i potent en tot allò que pot ser reduït a mecànica, a mesura quantificable i localment experimentable i identificable en l'espai i en el temps.

Tanmateix aquesta tradició, en la mateixa mesura que desenvolupava tota la seva potència, ha acabat defensant amb orgull la ignorància i el menyspreu sobre tota dimensió de la realitat que no sigui reduïble a o identificable en aquests paràmetres. Però la concepció sobre què és la salut, sobre què és el transtorn o la malaltia, la mateixa concepció sobre el cos humà, sobre la seva relació (o no relació) amb el que anomenem "ment", "ànima", "esperit", la seva relació (o no relació) amb el Cosmos, la mateixa concepció de termes com "matèria", "energia"... expressen posicions en el món que no depenen d'una mesura quantificable sinó que testimonien directament quina és la nostra cosmovisió. Algú creu encara que es desenvolupen les mateixes tradicions mèdiques considerant el cos com una màquina aïllada que considerant-lo com el lloc on es manifesten diversos graus d'energies còsmiques? O que comporta el mateix considerar la malaltia com l'expressió d'agents externs i aliens a la persona o com la crisi d'un ésser encara amb prou salut per tal de restituir la seva plenitud? O considerar-se fill i filla del Cosmos, pare i mare, germà, que considerar-se com un sac de pell aïllat llançat a l'absurd de l'existència? O considerar la persona en el seu ésser integral cos-ànima-esperit, i en el seu constituïr-se social i comunitari o bé considerar estrictament el cos de forma aïllada de les trames d'existència que donen sentit a l'ésser personal? En el posicionament respecte preguntes com aquestes, que tenen a veure

amb la nostra ubicació en la Dialèctica Social i amb el desenvolupament de graus diversos de consciència es generen, evidentment, tradicions de salut diverses que constitueixen -fins avui- el pluralisme terapèutic de la humanitat.

La Dialèctica Social del món contemporani ha fet entrar en crisi el paradigma de la ciència occidental moderna. Tant des de l'interior d'aquesta mateixa ciència com des de tradicions que li són externes se n'assenyalen els límits i els condicionants. Reconeixent, doncs, el que a hores d'ara ens sembla ja una evidència històrica, seria desitjable que, humilment, els sabers desplegats en el si del paradigma de la ciència occidental moderna optessin per entrar en el diàleg del pluralisme civilitzatori de la humanitat, més que no pas que condemnessin a l'ostracisme i a la sort de les "bruixes" els sabers propis de tradicions diferents. Seria possible aleshores un camí en el qual, a la vegada que hom podria reconèixer aportacions d'aquesta mateixa ciència en termes de patrimoni efectiu de la humanitat, hom podria també entrar en un diàleg de sabers recíprocament enriquidor amb la possibilitat oberta de ressituar les pràctiques científiques en una perspectiva descolonitzada dels sabers per a un ésser, l'ésser humà, que no pot renunciar mai a ubicar el sentit de l'experiència científica en el conjunt harmonios de la seva existència.

Referències per ampliar el tema

- Racionero, L., *Art i ciència. La dialèctica de la creativitat*. Editorial Laia, Barcelona 1987.
- Castro-Gómez, S. i Grosfoguel, R. (Ed.), *El giro decolonial*, Pontificia Univ. Javierana-Instituto Pensar-Siglo del Hombre Editores, Bogotá 2007.
- De Sousa-Santos, B., "Una epistemología del Sur". Clacso-Siglo XXI editores, México 2009.

Desafiament a les cultures africanes

El pluralisme davant el pensament únic homogeneïtzador

per Rafael Crespo Ubero

" Una civilització que demostra ser incapaç de resoldre els problemes que crea és una civilització decadent.
Una civilització que tanca els ulls als seus més crucials problemes és una civilització malalta.
Una civilització que usa els seus principis per al frau i l'engany és una civilització moribunda"
Aimé Césaire (1950)

Fa dues dècades la majoria de textos i opinions sobre Àfrica Negra es situaven en l'afropesimisme, corrent que plantejava un futur catastròfic per a les societats africanes amb els 4 genets de l'Apocalipsi en plena cavalcada. Llavors, ningú preveïé que Àfrica seria avui el continent de les oportunitats, tant econòmiques, com demogràfiques, ja que és el territori més jove del món. Això sí, oportunitats per a empreses i organitzacions internacionals externes a les cultures africanes. Tanmateix, els aspectes atractius conviuen amb l'imatge negativa creada des de fa segles, contradicció que motiva el sorgiment d'iniciatives que volen mostrar "Àfrica en positiu". Exemples trobem per tot arreu, des de blogs de periodistes africanistes com Xavier Aldekoa a concursos d'Administracions públiques. El problema és que cada dia apareixen als mitjans notícies sobre naufragis d'embarcacions on naveguen africans que volen arribar a Europa. Imatges que refermen la idea d'invasió, conreada per partits polítics de diferents orientacions polítiques. De fet, és la visió secular d'una Àfrica rica en recursos materials, que inclou les persones i "pobre" a nivell cultural.

Aquesta és una tònica habitual quan s'analitza la situació de les societats africanes, predomina sempre una única mirada. En cada període històric s'imposa un únic discurs, creat sempre des de fora del continent. Aquest monodiscurs forma part del **pensament únic**, establert a nivell global i amb Àfrica en particular. Des de la desaparició de l'URSS, es consolida el procés totalitari que imposa un únic sistema mundial: el capitalisme-neoliberal. Procés que ens apropa cada vegada més al *home unidimensional* de Marcuse, amb tendències orwelianes de control social a través de la tecnologia. Diríem que són temps de *Fanga*, de despreocupació pel col·lectiu (Iniesta Ferran, 2012) i creixent violència estructural.

Llavors, davant aquest panorama, com responen les cultures africanes al pensament únic homogeneïtzador?

Innovació des de la tradició

D'entrada jo apuntaria que Àfrica ens sorprendrà, com sempre ho ha fet. El que si podem és identificar algunes pistes per comprendre les dinàmiques africanes, que presento de manera resumida y que les recullo de mestres com Ferran

Iniesta (2010), Hampaté Bâ (1980) o Pathé Diagne (1981).

La idea força de l'article és que les respostes africanes als reptes actuals es fonamenten en la tradició. Innovació no vol dir trencar amb els orígens, ens al contrari, des del passat caminem cap el futur. Presentem alguns d'aquests pilars, en el ben entès que no es poden generalitzar per a tota Àfrica.

La malla més forta que la xarxa

Donada la pluralitat cultural i de contextos africans les respostes al pensament únic homogeneïtzador són diverses. I aquestes iniciatives estan interconnectades en forma de **malla**, una estructura més forta que la xarxa. La malla és tridimensional, la xarxa és plana-bidimensional. En computació la malla és una topologia molt utilitzada entre les xarxes WAN o d'àrea àmplia. La seva importància radica que la informació pot viatjar en diferents camins, de manera que si arribés a fallar un node, es pot continuar intercanviant informació sense cap inconvenient entre els nodes. La malla és la construcció de xarxes de diferent dimensió i densitat, l'unitat des del pluralisme.

Per això no és estrany que *ubuntu*, sigui el nom del principal sistema operatiu en codi obert, que funciona a partir dels principis comunitaris africans. *Ubuntu*, terme bantú que vol dir: "jo soc perquè nosaltres som".

Per tancar aquest punt dir que Àfrica "ha saltat el cable", terme de Carlos Bajo que analitza com les societats africanes són avantguardes en l'ús col·lectiu de les xarxes digitals, fonamentat en la dimensió comunitària de la persona i en l'oralitat africana. El que permet per exemple el control comunitari dels processos electorals africans. Quan a Europa la població no controla res de la transparència dels processos electorals.

Les arrels profundes permeten resistir forts vents

Malgrat les agressions que han patit i pateixen les cultures africanes és la força de les arrels tradicionals el que permet resistir el tsunami totalitari. Aquí la memòria comunitària és fonamental, mantenir la transmissió intergeneracional és un dels pilars de la resistència africana. Només cal escoltar els relats africans sobre les migracions que relacionen els desplaçaments actuals amb la Trata Negra i el Colonialisme. A diferència de la visió diacrònica africana, la visió occidental de les migracions les presenta com fets sincrònics, sense passat. Ara bé, en els nostres dies hi ha moltes dificultats de transmissió entre mestres i deixebles, i la manca de coneixement i de temps per copsar, provoca una vivència superficial de les arrels culturals pròpies africanes, europees o de qualsevol altra tradició.

L'espiral del temps fonament del dinamisme i la creativitat.

Wangari Maathai deia que qui gaudirà del cinturó verd que ella

promovia serien les seves descendents. Ella no veuria els arbres crescuts des del Mar Roig a l'Atlàntic. Però no importava, ella era com un colibrí que fa el que pot sense pensar en el que faran els altres, perquè tenia la força de les ancestres. «La crisi ecològica és tant una crisi física com espiritual. Per a abordar-la es precisa un nou nivell de consciència».

Els avantpassats, són la connexió directa de les persones amb les més altes forces espirituals i amb la tradició-transmissió.

Els avantpassats expliquen el parentiu entre pobles, ja que van ser ells els que es vincularen amb persones d'altres cultures. Lligam anomenat de diferents formes, així a l'Àfrica Occidental seria *le cousinage à plaisanterie*, i ha estat útil per a transmetre els vincles de sang entre mandingues i soninké i bàmbara i sosso i marka i djula i..., o entre toucouleur i fula, o wolof i serer,...I aquest parentiu s'ha establert a través de les migracions, de la mobilitat espacial. Els mites d'origen són mites de migracions no de sedentarisme, com ho són els mites occidentals moderns, una mostra és la figura del *primer poblador*, el descendent viu de la persona que va fundar el poble, que era un immigrant. Per a molts pobles africans les migracions són enteses com ritus d'origen necessaris per arribar a ser adults.

Per a mi, el parentiu entre cultures fonamenta la dimensió de respecte, no conversora de les societats africanes, jo puc viure amb africans, mai m'obligaran a deixar de ser el que soc per esdevenir ells, a diferència del eurocentrisme que és assimilador-homogeneitzador. Pot ser per això encara es parlen 2000 llengües africanes més llengües europees i asiàtiques, mentre a Europa només en parlem 200. Evidentment, aquest parentiu no exclou el conflicte i les relacions desiguals entre cultures.

En aquest punt, una autocrítica. Els

que portem dècades treballant la perspectiva intercultural, no ens hem interessat sobre quina interculturalitat viuen altres entorns culturals com l'africà. Sempre expliquem la perspectiva intercultural occidental. Com a mostra del que ens hem perdut, una cita d'Hampaté Bâ que recupera la resposta del seu mestre Tierno Bokar a la pregunta dels deixebles sobre com havien de relacionar-se amb persones d'altres religions i cultures.

“Ell (Déu) ens incita no només a la tolerància, sinó a l'escolta real, atenta de l'altre (...). *És necessari que deixis de ser el que ets i oblidar el que saps. Si et mantens ple de tu mateix i imbuït del teu saber, el teu proïsme no trobarà cap obertura per a entrar en tu.* (Hampaté Bâ, A. 1994 p. 470). Un plantejament de diàleg intercultural profund.

I finalment, un factor fonamental en el dinamisme espiral africà, la Diàspora, que des de fa segles trenca l'estereotip de que Àfrica ha estat un continent aïllat. Des de l'Antiquitat fins als nostres dies, passant per moments significatius com el paper de la diàspora en la construcció del panafricanisme. I a principi del segle XIX sorgeixen nous espais de creativitat africana, com és Catalunya punt de trobada de persones d'arrels africanes originàries d'Àfrica, d'Amèrica i d'Europa, estic fruit per conèixer el que esdevindrà.

La força de la Diàspora esta en el pensament integrador africà (Inieta, F. 2010), que proporciona estabilitat perquè està ben arrelat, i permet la fecundació mútua intercultural amb la incorporació d'elements d'altres cultures, sense deixar de ser africà. Així doncs, suggereixo explorar i reconèixer el parentiu antic entre societats africanes i la resta del món, així com també els nous lligams *familiars* que neixen en els nostres

dies. El fet de ser parents vol dir tenir ancestres comuns i que hi hagut relacions entre famílies, però no vol dir que som idèntics i

homogenis; sinó plurals com qualsevol família. Pot ser d'aquesta manera, serà més senzill encetar un nou camí més fratern i superar la

fanga que amenaça a tot el món. Àfrica és un referent no només de resistència, sinó també d'alternativa al sistema.

Referències per ampliar el tema

-Bajo, Carlos; https://elpais.com/autor/carlos_bajo_erro/ a <https://www.wiriko.org/author/carlos>

-Cesaire, Aimé ; *Discurso sobre el colonialismo* Ediciones Akal, Madrid, edició 2006

-Diagne, Pathé ; *L'euro-philosophie face à la pensée de négro-africain. Suivi De Thèses Sur épistémologie Du Réel Et Problématique Néo-Pharaonique*, Sankoré, Dakar 1981

-Hampâté Bâ Amadou, *Vie et enseignement de Tierno Bokar. Le sage de Bandiagara*, Éditions du Seuil, Paris, 1980.

-*Oui mon commandant* ; Éditions Jai lu, Paris, 1994

-Iniesta, Ferran, *El pensamiento tradicional africano. Regreso al Planeta Negro*, Ediciones La Catarata-Casa África, Madrid 2010.

-*La Fanga* <https://vimeo.com/61707519> , 2012

-Maathai, Wangari, *Movimiento Cinturón Verde. Compartiendo propuestas y experiencia*, Ediciones La Catarata, Madrid, 2008.

Cotxe al costat del riu Casamance a Sedhiou, Senegal (foto: Joan Gimeno)

Laïcisme, la religió d'estat

El dogma modern i les tradicions

per Ferran Iniesta i Vernet

Convé aclarir, per començar, que laïcitat pot entendre's com un espai estatal respectuós amb tot tipus de pensament i ideologia, però que el laïcisme és l'hostilitat palesa d'un estat modern contra qualsevol tradició espiritual, i més particularment contra el cristianisme a terres d'Occident. Estats Units és un exemple de laïcitat, on almenys oficialment no es persegueix a cap grup per les seves creences o perquè formin comunitats particulars per causes d'origen ètnic o lingüístic: no és cap panacea, però és un model relativament flexible d'estat basat en els drets individuals. En contrast, França pot situar-se en la variant del laïcisme més intransigent, negant qualsevol reconeixement a les concepcions religioses i ètniques, amb un sistema docent estatal sense diversitat. Ens podem preguntar com els estats occidentals, abans cristians, han arribat fins aquí.

Durant més de mil anys -la mal anomenada Edat Mitjana europea- els poders polítics van ser majoritàriament cristians, l'Església de Roma va col·laborar amb reis i nobles, i el Papat va establir la seva doctrina amb una uniformitat garantida pels tribunals inquisitorials. Com va escriure Davy, els perseguits dels primers segles van esdevenir els botxins dels temps medievals. Si acceptem que la vida humana i la de les societats estan fetes de cicles, podem entendre millor per què de l'heroisme dels primers cristians es va passar, paulatinament, a les pràctiques massives mecàniques fins arribar a la persecució ideològica i política de qualsevol divergència. Així, des del segle IV-V fins els XV-XVI, el cristianisme va arrelar profundament, però va

perdre independència i molts sectors oprimits van veure en l'Església el suport sagrat de repressió i poder. Fa uns cinc-cents anys, les desmesures de Roma havien preparat, a tota Europa, la revolta.

La davallada de la tradició a Occident

El poder mai és virtuós, o ho és molt poc temps i, com deia Montesquieu, en política només l'oposició és virtuosa. Un mil·lenni de poder van ensorrar les possibilitats de l'Església Catòlica i van qüestionar directament la mateixa concepció de l'existència que el cristianisme fundacional aportava. Doctrinalment trinitari, però amb pràctica dualista (bons i dolents), el catolicisme a monestirs i palaus va desplegar una complexa teologia on el raonament s'imposava a qualsevol saviesa integral. Des del segle XIII, amb Tomàs i amb Bonaventura, sectors monàstics però també urbans van destacar la via intel·lectual i van acusar d'heterodòxia a metafísics com Eckhart, perquè aquests semblaven menys controlables per la jerarquia eclesiàstica, en gran part corrompuda. El Papat, amb l'exclusió dels «laics» de qualsevol pràctica de ciència sagrada, va condemnar els no clergues al món 'profà' universitari i va allunyar ràpidament la nova ciència experimental del considerat únic coneixement veritable. La institució eclesial havia preparat el seu propi epitafi, almenys a l'Europa de l'Oest.

Encara que gairebé fins el 1800, Occident -Europa i l'Amèrica blanca- va seguir sent majoritàriament cristià, l'individualisme humanista i el

progressisme evolucionista van allunyar bona part dels seus pobles de qualsevol sentit transcendent. Anant a missa o al temple els diumenges, catòlics i protestants complien el dia preceptiu mentre que la quotidianitat els allunyava cada vegada més de l'amor com via i de la resurrecció com meta: Déu passava a ser un afer dominical. L'anomenat Segle de les Llums a Anglaterra, Alemanya i sobretot França va ser la darrera gran batalla dels corrents tradicionals cristians davant del racionalisme i del laïcisme ascendent: la maçoneria anglesa comença la seva descristianització (1717), l'ateisme militant s'expressa amb força en els Il·luminati alemanys (1770) i el culte a la Raó acompanya la marxa revolucionària cap a les guillotines franceses (1789). Ens queda la memòria i l'obra de pensadors tradicionals de pes com Pasqually, Willermoz, De Maistre, Saint-Martin, però la desfeta de la concepció espiritual de la vida humana va resultar inapel·lable.

Hegemonia de la ideologia laïcista

Hi ha una genealogia nítida que enllaça els humanistes del 1500, amb els racionalistes del 1700, els evolucionistes del 1800, i els demòcrates del 1900: en tots ells trobem aportacions a la llibertat individual davant l'asfíxia provocada per l'Antic Règim i la jerarquia catòlica, i veiem el triomf d'una nova fe, la del progrés tècnic i instrumental. Comte al segle XIX, Huxley al segle XX o Hawking ja en el XXI han estat profetes d'una humanitat que s'alliberarà per les seves pròpies forces i trencarà tots els límits: en el pensament humanista modern, la partícula

humana acabarà senyorejant un tot universal casual i nascut de l'absurd. I en aquest espai de la nova religió, l'evolucionisme darwinian ensenya que tot és trànsit i, per tant, la humanitat només és el preludi de la màquina, com diu el transhumanisme actual.

Ja durant els segles XIX i XX, el laïcisme espanyol de liberals i republicans va enfortir el carlisme, perquè aquest defensava els furs i la tradició: per això, el laïcisme hispànic, a Europa i Amèrica ha estat un trist anticlericalisme de menja-capellans, més que no pas una seriosa reflexió racionalista, i això va ser devastador durant la guerra contra el franquisme de 1936-1939. Fins i tot a França, fa uns cent-cinquanta anys, la maçoneria liberal del Gran Orient va decidir no treballar «A la Glòria del Gran Arquitecte de l'Univers», sinó de «la Humanitat», amb una fe admirable en les possibilitats de la nostra inestable espècie i prohibint enèrgicament les lògies de tipus tradicional.

Curiosament, aquesta nova religiositat, victoriosa i amb el suport de l'estat modern, acusa les tradicions espirituals d'adoctrinar la gent i, sobretot, les criatures a les escoles. Com el Papat del 1300, avui el laïcisme -oficial, hegemònic, omnipresent- se sent amenaçat per qualsevol minoria religiosa, qualsevol comunitat cultural poc moderna o qualsevol corrent ideològic espiritual i, per tant, dissident. Probablement, la dogmàtica laïcista s'ha adonat que

no te cap horitzó ni cap esperança a oferir, i per això veu enemics en tot agrupament rebel o heterodox. Per a l'estat modern més extremat -cas francès- l'educació ha d'estar en mans de les institucions estatals i l'acció particular de les tradicions els sembla contrària a la ciència i al bon raciocini. De fet, per al laïcisme, només l'estat pot educar, perquè disposa del dogma definitiu: l'individualisme progressista, perquè totes les cultures tradicionals enganyen la seva gent.

La democràcia radical contra les comunitats

L'orientació general de la política moderna de les últimes centúries ha buscat amb afany excloure de l'àmbit públic qualsevol manifestació religiosa, amb el pretext que això són temes de consciència i per tant, privats. Però cal plantejar-se per què la dimensió transcendent dels humans, allò que dóna sentit a la vida i respon als més grans interrogants existencials, hauria de quedar arraconat a concepcions particulars i gairebé practicades amb vergonya: això s'ho pregunta la gent de qualsevol tradició, però molt més intensament la dels països d'Occident, perquè aquí és on ha crescut el racionalisme modern i aquí és on l'individualisme ha entronitzat el laïcisme com a nova religiositat.

Com comentava fa anys Panikkar, en un debat entre cristians aferrissadament demòcrates, no és raonable oblidar que aquest sistema polític te la peculiaritat d'haver-se

establert sobre la negació oberta de la centralitat divina o creacional al món. No és assenyat ignorar que la democràcia, com a model institucional, no és neutral, tot i que la variant anglosaxona resulti més flexible amb l'espiritualitat comunitària que no pas la francòfona, amb el seu republicanisme ja no laic sinó obertament laïcista. Potser la laïcitat, al segle actual, serà un espai obert capaç d'afavorir la fluïdesa relacional entre la diversitat de tradicions en contacte, però el laïcisme és una eina destructiva de la llibertat i, més, particularment, liquidadora del sentit bàsic de la transcendència humana.

No hem de confondre les justificades raons de la revolta moderna contra les institucions cristianes, amb la suposada millora del pensament a mans dels teòrics de la democràcia i del progrés. Les respostes bàsiques de l'existència humana no es troben a les institucions republicanes i, en ocasions, només fora d'elles i del seu laïcisme, pobre dogma d'una modernitat esgotada i decadent. Tot això cal saber-ho i dir-ho sense amagar la realitat. El cicle modern està en caiguda vertiginosa, amenaça l'espècie tant físicament com anímicament, i això explica la crispació inquisitorial de les democràcies més obertament laïcistes. No es precisen estats confessionals, però sí respectuosos amb les pràctiques i pensaments comunitaris de les tradicions en aquests temps convulsos.

Per aprofundir en el tema

- Dotolo, Carmelo, 'El cristianisme és la religió de la laïcitat', *La Vanguardia* 2016
- Ibàñez, Eduard, 'La nova ofensiva laïcista ecoent', *Blog* 2018
- Mauri, Margarita, 'Laïcitat i laïcisme en les societats postseculars', *Conferència* 2018
- Scola, Angelo, *Una nueva laicidad. Temas para una sociedad plural*, Madrid 2007
- Sevillia, Jean, '1905-2005. La laïcité, est-elle un dogme?' *Conferència*, París 2005

Transhumanisme i posthumanisme

L'home a la creació de Déu

per Joan Gimeno i Prats

De què parlem?

Darrerament es sent a parlar bastant d'aquests dos conceptes: transhumanisme i posthumanisme. Els podem trobar a les seccions culturals i científiques de la premsa escrita, a algunes monografies especialitzades, tant des del camp de la filosofia com des dels diversos àmbits científics i inclús a documentals i càpsules en vídeo de fàcil accés a *Youtube*. La qüestió es que poc a poc, d'uns anys ençà s'està introduint un nou o uns nous paradigmes de futur basats en aquests dos termes. Per esclarir de què parlem començarem pel primer d'aquests dos conceptes.

El transhumanisme és definit de manera bastant general com aquella tendència de la humanitat cap a la seva millora amb l'ajut de la ciència i la tecnologia. És a dir, el transhumà del futur immediat, serà l'humà millorat tecnològicament i científica en les seves condicions i potencialitats físiques i mentals. Per parlar amb termes planers podríem dir que l'humà del futur immediat serà un *súper-humà*. Això que sembla ciència ficció és ja una realitat fàcil de veure, per exemple, en els avenços de la medicina: pròtesis 3D, enginyeria genètica, investigació sobre els tel·lòmers per evitar l'envelliment de les cèl·lules, implants de memòria, etc.

El *posthumanisme*, per la seva banda, és un pas més enllà: ficció d'avui i ciència de demà. Es tracta d'aquell paradigma que ve a dir que a partir de l'humà millorat del transhumanisme es desenvoluparà l'ésser posthumà, és a dir, un ésser que haurà tingut un origen humà però que, gràcies a la ciència i a la

tecnologia, deixarà de ser-ho per passar a ser una altra cosa. Per esdevenir posthumà, el primer que s'haurà de fer és aconseguir independitzar-se del suport físic, és a dir, poder prescindir del cos biològic o que, com a mínim, aquest no sigui determinant. La idea dels defensors del posthumanisme és que a partir dels avenços en la Intel·ligència Artificial (AI), de la realitat virtual, de la robòtica o de la enginyeria de sistemes, etc., sigui possible en un futur proper – alguns com Raymond Kurzweil parlen de mitjans de segle XXI – bolcar la consciència humana, entesa com el conjunt de tot allò que ha viscut la persona, en un suport digital (*uploading*). Aconseguit això que és el més difícil, tota la resta vindrà rodat. Els éssers biològics que facin l'aposta per trasvassar-se a un suport digital – una mena de *núvol* como el que ja es fa servir avui en dia per carregar arxius al *cyberespai* – gaudiran no només d'una vida eterna en la duració sinó també il·limitada en totes les seves possibilitats, doncs al no estar sotmesos a les lleis de la natura podran gaudir de totes les sensacions i experiències imaginables avui en dia i sobretot, de totes les sensacions i experiències que actualment no ens podem arribar ni a imaginar. Cap límit. Però la cosa no acaba aquí. El mateix Raymond Kurzweil, segurament una de les cares més visibles i convençudes del futur posthumanista, explica que un dels fonaments d'aquest pressupòsit posthumanista és que tot el que existeix en l'univers material és susceptible de ser reduït a dades, a llenguatge informàtic, a uns i zeros. Si segons les previsions posthumanistes serà possible volcar la consciència humana reduïda a llenguatge informàtic, com no han de

creure que sigui possible traslladar a dades, a informació, tota la resta d'elements materials de la creació. Doncs sí, no només ho creuen possible, sinó que n'estan convençuts. La idea que s'explica des dels convençuts del posthumanisme és que estem ja immersos en el procés d'anar creant una super-intel·ligència global a partir de bolcatge de tota aquesta informació humana, biològica i inclús mineral al núvol, de tal manera que tota ella estigui interconnectada. A la pregunta sobre Déu, que el divulgador Eduard Punset va fer en una entrevista a Raymond Kurzweil per a un capítol del seu programa *Redes (RTVE)*, l'enginyer en cap de Google va respondre que Déu encara no existia, però que en un futur, quan aquesta super-intel·ligència s'hagi estés fins a l'últim racó de l'univers, quan tot el que ho conforma, hagi estat transformat en dades i tot estigui llavors interconnectat i formant part d'aquesta súper-núvol, súper-intel·ligent, llavors a allò el podrem anomenar Déu. Nosaltres, els homes, crearem Déu.

Somni o realitat?

Més enllà de que avui en dia es comença a dibuixar un futur on la ciència i la tecnologia modernes tenen una importància cada cop més gran, fins al punt de que en les societats actuals es fa difícil tenir una vida entesa com a «normal» al marge del desenvolupament tecnològic, hom podria preguntar-se fins a on arriba la ficció o el desig o el somni en l'adveniment d'aquesta societat posthumana. El dubte és raonable, però la resposta es fa difícil, sobretot pel fet de parlar de processos futurs, alguns dels quals encara no els podem ni tant sols

imaginar.

En primer lloc s'ha de dir que ja s'han fet anàlisis i crítiques a aquest pensament trans i posthumanista des de diferents camps que van des de la filosofia a les ciències dures, passant per la biologia o la història. D'aquestes anàlisis i crítiques es desprèn que hi ha diverses línies d'interpretació que podem resumir, pel que fa al realisme de les prediccions, en dues molt bàsiques: hi ha els científics i pensadors que podem anomenar com tecno-optimistes i que estan convençuts de la factibilitat d'aquest futur a curt i mitjà termini. I n'hi ha els que pensen que tot plegat no serà tant fàcil de portar-ho a terme. Anem a pams.

Les dates i els fets que manejen els primers, els tecno-optimistes, van des de l'afirmació de que la persona o persones que viuran més de mil anys ja ha nascut, a pensar que el travessament conciença-programari serà possible cap al 2045 i que un segle més tard aquella super-intel·ligència de la que parlàvem s'haurà imposat per tot l'univers. Per fonamentar aquesta visió Kurzweil es basa en la Llei de rendiments accelerats i en la Llei de Moore per l'evolució dels microprocessadors.

Bàsicament, aquestes dues lleis parlen de que el progrés tecnològic té un creixement exponencial i no linial. Segons Kurzweil estem a prop del moment en el qual la gràfica del creixement exponencial es dispari cap amunt. A aquest moment, que ell situa vers meitat del segle XXI, l'anomena *Singularitat*. Lligat amb això, no està de més saber que Google i la NASA van fundar a Silicon Valley la Universitat de la Singularitat, dirigida pel mateix Kurzweil. Però no només hi ha tecno-optimistes des de l'àmbit de les ciències dures. Des de la biologia trobem, per exemple a un Aubrey de Grey, que treballa

sobre la modificació dels tel·lòmers de les cèl·lules per evitar el seu envelliment i que està convençut que ell mateix serà arribarà a ser immortal. Des de la filosofia destaca Max More que defensa que el transhumanisme i el posthumanisme siguin dues corrents que busquin la continuïtat de l'evolució de la intel·ligència humana més enllà dels límits de la nostra biologia amb l'ajuda de la tecnologia. I n'hi ha molts d'altres.

Per l'altre costat com hem dit abans, trobem els crítics i escèptics amb les prediccions dels tecno-optimistes. Bàsicament el que els hi critiquen és el seu optimisme, i això des de dos fronts. Hi ha les crítiques cap a l'optimisme en els temps: molts científics veuen altament improbable que es puguin complir les cronologies sobre les quals treballen els tecno-optimistes. I, atenció, que no es discuteix que la major part de tot allò de que parlen Kurzweil, De Grey, More, i altres, sigui possible o impossible, desitjable o indesitjable, sinó que simplement ho situen molt més lluny en el temps. Per altra banda hi ha les crítiques que arriben des de l'ètica i la moral, doncs alguns autors troben que aquests tecno-optimistes pequen, precisament, de que en la seva eufòria i en el seu optimisme, no prenen gaire en compte les conseqüències ètiques que pot tenir, per exemple, aquesta cursa cap a la immortalitat d'alguns quan hi ha milions de persones que es moren per causa de la malnutrició.

De tot plegat, el més prudent semblaria rebaixar l'optimisme d'algunes prediccions, sobretot pel que fa a tot allò relacionat amb la AI i el possible travàs de la conciença humana a un suport digital. Altres camps, com són tot aquells relacionats amb el que es pot fer amb tecnologia 3D, la realitat virtual, la utilització de la nanotecnologia en prevenció i guariment de malalties, els implants

de memòria en malalts d'Alzàimer, l'Internet de les coses i la seva aplicació en l'automatització de les nostres rutines, inclòs el fet desplaçar-se amb vehicles autònoms, etc., són en gran part realitats actuals.

On és el problema?

Davant aquest panorama d'una humanitat X.0 moltes persones poden preguntar-se, legítimament on es troba el problema. Tot sembla assenyalar que anem cap a un allargament i una millora de la vida i de les condicions de vida de, al menys, una part de la humanitat (la part, per cert, de les nostres societats occidentals). Què hi ha de dolent en ampliar la intel·ligència i les capacitats físiques, en sobrepassar tots els límits coneguts, inclòs el que defineix la mort, si és quelcom que la humanitat modernoccidental ja ha estat fent des de fa segles?

El problema, per nosaltres, és una qüestió d'origen i de fons. D'origen, doncs estem convençuts que aquesta humanitat moderna que vol perllongar-se eternament en la posthumana no va néixer bé, doncs el seu part és el resultat de la separació de Déu i de la natura. De fons, per què en el creixement i desenvolupament d'aquesta humanitat moderna, que s'està imposant com a única a tot el planeta, s'ha anat triant el mal en comptes del bé. El problema és que la llavor a partir de la qual va germinar i es va desenvolupar això que anomenem l'Occident modern, era, per dir-ho en termes cinematogràfics, la llavor del diable. Per què? Ras i curt, perquè el que preten l'Occident modern esdevingut global és la inversió completa de l'obra creadora de Déu. Es tracta de l'extensió de les tenebres en totes les dimensions de l'existència humana, des de l'esperit fins al cos, però també arreu de tota la Creació de Déu. Ens expliquem.

Que l'ésser humà fa temps que va deixar l'estat beatífic i la visió directa de Déu és una evidència de la qual en parlen totes les Tradicions. A aquesta separació – la primera escisió – els moderns hi van veure de seguida la primera gran conquesta de la humanitat: l'adquisició de l'autoconsciència, la separació de la natura, el gaudi de la llibertat. Llibertat per a qué? La protohumanitat, els primers Adam i Eva adquireixen el coneixement del bé i del mal pagant el preu de la seva nostra mort [espiritual] (Gn 3,3). Però en tot cas, aquest coneixement els/ens fa lliures per fer el bé o per fer el mal. Quin és el mal que van haver de triar fer o evitar aquesta primera parella que simbolitza a tota la humanitat? Gn 3,22-24 ens posa sobre la pista: un cop assolit el coneixement del bé i del mal propi de Déu, viure per sempre, és a dir, suplantar Déu, sense ser Déu, és a dir, sense la seva vocació inequívoca cap al bé.

L'ésser humà, home i dona, no accepta i no es conforma amb la condició humana que li ha reservat Déu. Ell vol més, vol ser igual a Déu. Dos són els dos poders principals que han estat reservats a Déu i dels quals l'home no és senyor: el poder de crear vida del no res i el poder de vèncer la mort. Tot el trencament modern consisteix en

això, arrabassar-li a Déu el que és de Déu. És l'intent de culminar definitivament la separació de Déu, fent-lo desaparèixer (eliminar l'altre, una de les característiques del dualisme modern). No es tracta únicament d'assolir la independència de Déu, ser autònom respecte el Pare i Creador. No, es tracta finalment de suplantar-lo, convertint-se en senyor de la vida i de la mort.

L'home de l'humanisme és aquell que va començar prometeicament a reptar a Déu, a mirar-lo cara a cara sense por, desafiant-lo (Ex 33,20). L'home de l'humanisme (modern, ateu, postmodern...) és aquell que es va atrevir a reduir Déu a una projecció humana (Feuerbach), a un estupefaent (Marx), a un desig infantil (Freud) o bé aquell que va constatar que ja no ens feia falta, i que per això el vam matar (Nietzsche). I a partir d'aquesta constatació, res (*nihil*), via lliure a l'home per fer una nova creació. Així, l'humanisme postmodern va decidir que l'ésser ja no era una realitat dialògica amb Déu i amb l'altre sinó un jo per fer, - o fer-se a sí mateix -, en un desert sense límits anomenat llibertat (Sartre). Les conseqüències d'aquesta *tabula rasa* les podem veure avui si fem una mirada panoràmica a l'estat en que es troba la humanitat i el planeta, la

nostra casa comuna (*Pelle Maha*, casa de tots). La ciència i la tecnologia modernes han acompanyat i nodrit la visió humanista i antropocètrica de l'home transformant cada dia més la Creació de Déu per a profit de l'home. El transhumanisme i el posthumanisme, de la mà de la ciència i la tecnologies modernes, signifiquen l'assalt definitiu al poder de Déu.

L'home transhumà i posthumà vol ser aquell que completi la rebelió iniciada per la humanitat moderna. Si la Creació de Déu va ser en Esperit (el *Ruah* de Gn...), la creació de l'home es material, és màgica en tant que científica, doncs la màgia i la ciència actuen amb els mateixos principis. Així, la humanitat transhumanista i posthumanista no deixa de ser el producte de laboratori d'uns aprenents de bruixots vestits amb bata blanca.

El camí cap a una Vida plena, vertadera, passa inexorablement per la mort i per una existència humana viscuda amb confiança total en Déu. Sense mort humana no hi ha vida eterna en Déu. Tot el demés és obra del Diable, un Diable irreconeixible com a tal que l'hem creat a imatge i semblança nostra, per dir-ho com Ivan Karamazov.

Referències per aprofundir en el tema

Dieguez, Antonio, *Transhumanismo*, Barcelona: Herder, 2017.

Kurzweil, Raymond, *La era de las máquinas espirituales*, Barcelona: Planeta, 1999
_____ *Cuando los humanos trascendamos la biología*, Lolabooks, 2012.
_____ *Cómo crear una mente*, Lolabooks, 2013.

El tecnooptimismo de Ray Kurzweil. ¿Está cerca la singularidad?, Universidad Pontificia de Comillas. Cátedra de Ciencia, Tecnología y Religión.

https://www.youtube.com/watch?v=izPe5WP_KbQ

Documental *El hombre trascendente*.

<https://www.youtube.com/watch?v=1UYA3ELzkJU>

Programa *Redes*, d'Eduard Punset:

<http://www.rtve.es/alacarta/videos/redes/redes-inteligencia-artificial/198212/>

3.LÍNIES D'ACCIÓ TRADICIONAL AVUI

Trencar el fatalisme del paradigma racionalista

per Consell Editorial

Totes les tradicions actuals, vives i viscudes per gent ininterrompudament des del seu origen, troben dificultats per posicionar-se davant el desgavell global de la modernitat. La raó és que el capvespre del racionalisme és tan hegemònic i invasiu que no sembla senzill frenar-lo o donar alternatives clares i operatives. Les tradicions -incloses les religions abrahàmiques- no surten indemnes de la pressió osmòtica de l'humanisme, oficial i decadent.

La tasca de mestres i pensadors tradicionals no és oferir solucions tàctiques als problemes socials, polítics o ecològics, sinó senyalar amb nitidesa les línies de reconstrucció d'unes societats maltractades per la ceguesa materialista. Pelle Maha planteja repensar el món dels humans, amenaçat per la folia transhumanista, i establir -des de la saviesa de les nostres tradicions- els fonaments essencials sense els

quals la nostra espècie perd el seu sentit natural. Cal una nova elit, allunyada de qualsevol dictadura teològica, no per governar sinó per orientar novament els pobles.

La feina de renovació general només pot fer-se des de les tradicions històriques, aquelles que tenen una arrel divina en la seva eclosió. No volem cap espai de trobada amb els invents espiritualistes tipus new-age, o de caire ocultista com els corrents teosofistes, que pretenen antiguitats inexistentes o transmissions fabricades. No hi ha espai, a Pelle Maha, per a experiments egòtics ni per a disfresses amb falsos rituals. La nostra tasca és ajudar a reconstruir la humanitat entorn a l'eix espiritual, metafísic, que sempre ha presidit totes les tradicions autèntiques del món: cap prèdica moralitzant te sentit, si la dimensió transcendent està perduda o emboirada.

Les crítiques i propostes que anirem

presentant en els propers anys es fan sempre des de la perspectiva metafísica, perquè sense ella només som animals destructius. Els comentaris i suggeriments que farem sobre els pobles modernitzats seran metapolítics, perquè les solucions concretes són sempre múltiples. I recordarem, sense ambigüitats, que el món te jerarquia, que la humanitat la te i que, sense ella, la debacle global seguirà el seu curs, destruint ecosistemes i espècies. Pelle Maha vol ajudar a restablir el sentit i funció de cada nivell existencial -metafísic, metapolític, físic- perquè sense aquest redreçament no hi pot haver ni humanitat ni harmonia.

Gener de 2018-2019

Contra el pacifisme "d'esclaus", la no-violència "de senyors"

Que en siguem, d'esclaus, no justifica que en tinguem l'ànima

Per Jesús Artiola i Ruhí i Agustí Nicolau i Coll

"Vailet, et diuen que a les guerres
tan sols hi ha tristesses,
no s'hi guanya mai.
Damunt d'aquesta terra encesa,
tot allò que és feble
vol ignorar els mals."
Lluís Llach
Damunt d'una terra (1970)

"(...) el problema de l'home, (...que analitzem és el de...)
un rostre humà que apareix de manera nova, dels valors
que es proposa d'actualitzar, pels quals aquest home desitja viure i accepta morir."
Anouar Abdel Malek

D'entrada volem expressar el nostre profund reconeixement envers el president, i els consellers de la República Catalana, en presó o a l'exili, envers els Jordis i l'Anna i el nostre compromís i solidaritat cap a qualsevol represaliat per la defensa de la llibertat del poble. Ara bé, no podem callar sobre el que ens sembla que ha estat una de les causes que ha bloquejat el procés i ha impedit d'avançar cap al desplegament de la República. Perquè, en darrer terme, volem la República perquè volem la llibertat. Silenciar la crítica, doncs, seria un mal servei a aquesta terra.

Ens referim fonamentalment als discursos entorn de la "pau" i del "civisme" que fins avui, dia de la detenció de Puigdemont, han marcat i marquen la línia de resposta a la guerra declarada per l'Estat espanyol contra Catalunya i que no han impedit, i fins i tot han facilitat, que l'Estat espanyol ens entri fins a la cuina i ens buidi la nevera.

Recordem clarament com alguns dies abans del Referèndum de l'1 d'Octubre, l'ANC havia enviat alguns wathsaps donant instruccions de cara a la jornada. Hom hi plantejava que, davant de la gran

possibilitat que els Mossos o la policia espanyola es presentessin als col·legis per tancar-los o per requisar les urnes, forméssim disciplinadament a les cues per votar i contempléssim l'acció sense resistir-nos-hi. Es tractava de continuar a "oferir al món" la imatge d'un poble cívica i pacífic a qui li impedié l'exercici del dret democràtic a votar. Tots recordem com l'autoorganització popular va desbordar la lògica de control d'algunes organitzacions. Vàrem alliberar els col·legis, vam convertir l'espai públic en espai per a la festa i per a la lluita i vàrem esdevenir poble, per sempre més poble, donant-nos mútuament coratge i escalf no pas per a disciplinar-nos com a bons xais degollats sinó per a realitzar la nostra llibertat. Amb l'alè del Leviatan bufant-nos al clatell vam votar, vam salvar les urnes i vam recomptar els vots. El coratge popular no-violent començava a infantar la República.

Començàvem a infantar-la desobeint no només a l'Estat espanyol sinó també a aquells que ens volien mesells davant de la violència del règim borbònic en nom d'un pacifisme mesell. Començàvem a infantar-la, tant l'1 com el 3

d'octubre, tot defensant espais amb tractors i bales de palla, tallant arbres per impedir el pas de cotxes de policia, tallant carreteres per paraitzar el país... un autèntic esclat d'energia popular que és delictes en qualsevol manual de civisme a l'ús.

Tanmateix aquesta energia no va durar massa. El dia 10 d'Octubre la decisió de paraitzar els efectes de la Declaració d'Independència donava pas a llargs dies de dubtes i incertesa aparentment superats pel govern i el parlament en la proclamació de la República del 27 d'Octubre. Foc d'encenalls: com diria pocs dies després el president Puigdemont des de Brusel·les el govern havia decidit no defensar la sobirania davant d'informacions que apuntaven cap a una repressió molt violenta de l'Estat espanyol i dels grups feixistes altament mobilitzats les darreres setmanes.

El discurs de Puigdemont, de nou, carregava les tintes sobre la voluntat "pacífica i cívica" de la societat i del govern catalans, sobre el seu caràcter marcadament democràtic i el seu rebuig a guanyar el conflicte polític en base a la força i no en base a les raons. Tornàvem de nou a la casella de sortida que sembla que

inicialment es buscava: "oferir al món" la imatge d'un poble cívic i pacífic a qui li impedien l'exercici del dret democràtic a votar i a materialitzar les opcions que el poble expressa amb el seu vot. Ara, a més, amb les institucions dèrriuïdes i llarguïssims anys de presó pesant sobre el cap de molts dels lideratges de l'independentisme. I amb uns partits independentistes, especialment que ERC i PDECAT-JxC, incapaces de desobeir l'Estat i investir Puigdemont. Esperem que la crida de Vicenç Partal a l'editorial d'urgència del 25 de març d'investir Puigdemont peti qui peti, sigui escoltada i assumida per la nostra classe política (ens resistim a parlar de líders, ja que no en tenen ni l'ànima ni la fusta...).

Arribats aquí som al cap de carrer del "procés" i ens retrobem aquests dies, precisament des d'aquest cap de carrer, reconeixent de nou el testimoni de l'amic Lluís Maria Xirinacs: "la llibertat no es demana, es pren", "Una nació esclava, com un individu esclau, és una vergonya de la humanitat i de l'univers. Però una nació mai no serà lliure si els seus fills no volen arriscar llur vida en el seu alliberament i defensa". Qui escrivia això, tots ho sabem, no és pas un inflammat líder militar, comandant guerriller o dirigent de banda armada. És l'activista no-violent més destacat que mai han tingut els Països Catalans i, potser, Europa. Candidat, en diverses ocasions, al Premi Nobel de la Pau. I és des d'aquí, des de la memòria i el testimoni de la no-violència, que ens cal ser crítics i ens cal, potser, desemmascarar determinats discursos sobre la "pau" i el "civisme" als que al catalanisme s'ha adherit majoritàriament des de fa anys i, de forma determinant, les darreres setmanes.

Una adhesió molt ben analitzada, al meu entendre, per Jordi Graupera quan assenyalava que al capdavant dels comportaments del catalanisme majoritari (almenys des de la derrota del 1939, reactualitzada pel règim del 78) hi ha sempre la "decisió" davant d'una pistola: la pistola del règim franquista-borbònic que ens apunta davant de

Thomas Hobbes el proposa com a nom per a l'estat que, a parer seu, té la funció d'atemorir el poble per tal de garantir l'ordre i la "pau" civil qualsevol pretensió de llibertat. La decisió, fins avui, davant d'aquesta pistola, ha estat la de renunciar a la defensa, negociar engrunes, assumir la moral de la víctima enfront del "senyor" i dir-li a tot plegat "pau" i "civisme". En el moment crític que vivim cal decidir de nou. El discurs de la víctima, al qual ens ha acostumat el catalanisme dominant, ja no pot portar enlloc més que a una desfeta moral, cultural i política cada cop més profunda.

Aquelles i aquells que vulguem la llibertat (que ja només ens pot portar la República) i aquelles i aquells que no volem transmetre als nostres fills la vergonya moral i un nou silenci espès que esterilitzi l'ànima de tots cal que ho fem, al nostre entendre, trencant amb el pacifisme d'esclaus i assumint la no-violència dels senyors. En aquest camí recordar i assumir alguns criteris ens sembla fonamental:

♣ En primer terme no es pot assumir mai la violència del dominant com a responsabilitat pròpia. La violència que genera l'agressor no és mai una responsabilitat de l'agredit. Hom pot decidir, per prudència, no presentar batalla en un moment determinat. Però mai des del fer-se responsable del que pugui generar l'agressor sinó, estrictament, des de la cura de

les pròpies forces. Certs discursos, doncs, del president Puigdemont referents a la responsabilitat pròpia sobre possibles morts no haurien de ser acceptables mai més.

♣ L'objectiu de la lluita no pot ser mai demostrar com n'és de dolent l'opressor i com n'és de bona la víctima. L'objectiu de la lluita és trencar amb una situació de domini que hem reconegut com un mal. I, des del convenciment que tota dominació només és viable si compta amb la col·laboració dels dominats, articular totes les formes de no-col·laboració o desobediència civil de les que hom sigui capaç. La no-col·laboració amb el mal, necessàriament lligada al testimoniatge de la veritat, són el cor de l'acció no-violenta que exigeix del lluitador, de la lluitadora, una important disposició al despreniment i a la generositat, així com una alta exigència interior d'experimentació amb la veritat. Cal aprendre a dir i a dir-se la por quan tinguem por. Cal aprendre a dir i a dir-se la feblesa quan sentim feblesa. Cal aprendre a dir la ràbia quan sentim ràbia. Cal aprendre a no emmascarar amb cap bonic discurs sobre la pau les nostres debilitats, més que comprensibles, sinó a fer-hi front des de la cura mútua de totes i tots.

Cal que el moviment republicà català abandoni el pacifisme dels esclaus i dels covards per assumir l'acció i resistència no-violenta dels senyors dempeus. Menys somriures naïfs i més fermesa en la mirada i el gest.

Referències per aprofundir en el tema

-Xirinacs, Ll. M., *La traïció dels líders*, Llibres del Segle. (3 volums: 1992, 1994 i 1997).

Pa i Temps

El nostre pa de cada dia doneu-nos, Senyor, el dia d'avui

per Jesús Artiola i Ruhi

1. Memòria, ofec i represa.

He crescut i m'he format en una família catòlica, especialment per part de la meva mare. La parròquia i l'església local, la ritualitat intensa de Setmana Santa i de Nadal o les visites periòdiques al cementiri per portar flors a l'avi són escenaris habituals i estimats de la meva infantesa. En l'adolescència, per neguits estranys dels meus pares, vaig estudiar durant tres anys en un col·legi privat, catòlic; concretament un col·legi de l'Opus Dei. I, en els primers passos de la meva joventut, per la meva implicació en el món de l'Esplai, els espais diocesans de trobada, el treball conjunt amb consiliaris i les celebracions de la fe foren -durant anys- part de la meva quotidianitat. Les dades de la meva biografia tenen en aquest cas el sentit d'il·lustrar que, al llarg de la meva vida, han estat intensos, diversos i variats els moments i els llocs propis del catolicisme on he viscut i he crescut. No m'han estat, en cap cas, espais aliens. Són un topos central de la meva memòria.

Des de fa anys, físicament, m'he distanciat d'aquests espais al mateix ritme que em distanciava de la seva jerarquia. I, en anar-me'n distanciant, se m'ha anat fent present i conscient, també, una incomoditat que -poc o molt, més o menys intensament- hi havia viscut sempre: una incomoditat amb la qualitat física i i estètica dels espais, una incomoditat en la poca presència de llum, en el domini dels

espais poc acollidors, en una materialitat que més que austeritat em sembla que sigui negació de la matèria. Una incomoditat, també, amb l'expulsió, la sospita, el càstig, la negació del cos que hi he viscut. Una incomoditat en una imatgeria del dolor, del plor, del patiment de la qual he necessitat anar-me desempellegant. Ofec.

D'uns anys ençà (en un camí que s'incicia per una continuada incomoditat amb el pensament i la institucionalitat modernes, que creix a Ameríndia a través de l'escolta del pensament maia i quètxua-aymara, que s'alimenta amb la conceptualització de la colonialitat i que va trobant espai per arrelar en un racó de món a través de la sensibilitat del romànic, de Gaudí, d'alguns poetes, de la presència i l'alè de certs amics cristians i musulmans, de la senzilla recitació del Pare nostre...) s'ha anat donant en mi el redescobriment *en la i de* la tradició cristiana, en un empelt diguem-ne "cristiano-sufi" que arrela en una certa lectura de Ramon Llull. I en aquest camí, curiosament, s'ha anat fent gran i més gran, conscient i més conscient, la meva distància d'aquest catolicisme que em negava el goig de la matèria i les meves vivències com a cos que sóc. No tinc un cos. Sóc cos en una materialitat que no nega l'esperit sinó que l'expressa i el celebra gloriosament o que el crida i l'invoca dolorosament. "*Si el món és tan formós/si hom mira amb la Pau vostra de dintre de l'ull nostre/què més ens podeu dar en una altra*

vida?". Represa.

Em sembla ben curiós que aquesta ruta que estic expressant s'hagi produït en el marc d'una tradició (la cristiana) on l'encarnació n'és un eix central, sinó l'eix central. Em sembla, des d'aquí, que la tradició cristiana, pel seu desplegament en una matriu de pensament greco-romana, ha adoptat una visió dualista (i poc o molt maniquea) on s'exalta allò espiritual i etern, associat al bé, tot contraposant-ho a allò material i temporal associat al mal. Un dualisme que és negador tant de la mateixa perspectiva crística de la realitat que s'expressa en la noció d'encarnació com de la mateixa matriu abrahàmica que ens va repetint insistent respecte el món, des dels primers versos del Gènesi, "i veié que era bo". Si això és cert (en la meva experiència, i em sembla que en la de molts, ho és) aleshores s'imposa alguna mena de "descolonització" del pensament i la pràctica cristianes que passa per una revisió d'allò impostat en el cristianisme des de la seva adopció grega i/o des del seu pastar-se conjuntament amb una determinada història del poder i de l'ésser -la de l'occident i especialment la de l'occident modern-.

2. Enrique Dussel; una hipòtesi descolonitzadora.

El filòsof mexicà-argentí Enrique Dussel, actualment una de les múltiples referències en el camp del pensament decolonial, ens planteja una determinada lectura

descolonitzadora tant de la concepció del temps i la materialitat com de la filosofia de la història que hi va entreteixida. No tinc els coneixements necessaris per poder-ne afirmar la seva validesa però, tanmateix, em sembla prou suggerent i enriquidora de la nostra visió com per tenir-la en compte.

Tot plantejant la crítica al nostre calendari comú de vint-i-un segles (que deixa en un lloc fosc de la nostra consciència almenys 4.000 anys de la història de les civilitzacions humanes) i a la periodització històrica de "antiga", "medieval", "moderna" i "contemporània" que redueix la història dels humans a un afer propi i exclusiu de l'Occident modern, Dussel proposa centrar l'atenció en els focus que (des de l'etapa pre-mundial, és a dir, des d'abans de la invasió i creació d'Amèrica) han anat teixint espais identificables de civilització als quals anomena "estadis", identificats amb "espais inter-regionals" i amb "eticitats" pròpies.

En un primer moment, i en l'horitzó de fa sis mil anys, hi situa l'estadi 1 que identifica com a espai interregional Egipci-Mesopotàmic l'eticitat del qual aniria lligada a una valoració positiva de la corporalitat individual i de la dignitat de l'ésser en la cura de les condicions materials i morals d'aquesta. Es tractaria d'una eticitat que podem interpretar des del "Llibre dels morts" egipci, el "Codi d'Hamurabi" mesopotàmic o la mítica de Moisès d'un poble de pastors semiesclaus anomenats Hebreus. En tots ells la demanda pel pa de cada dia, la dignitat de l'orfe i de la vídua o la valoració d'una terra promesa que regalima llet i mel (fixem-nos que no és un "cel promès", un horitzó descorporeitzat) alliberada de tota situació de dominació ocupa el lloc central. L'horitzó transhistòric no ens apareix separat ni de la dignitat del cos ni del valor del temps. Tot el contrari.

En l'horitzó de quatre mil anys i en l'espai que ocupen els anomenats pobles "indoeuropeus" hi veiem aparèixer el segon estadi per la invasió que fan (cap al sud) pobles a cavall dominadors del ferro. La Grècia en la que s'ha emmirallat i recreat Europa, l'actual Iran o l'actual Índia en serien alguns dels espais representatius. Per a Dussel és en aquest moment, i en el marc de societats esclavistes, on apareix un horitzó de l'U, de l'Absolut transcendent d'alguna manera oposat, contraposat o escindit del món i del temps. Aparició del dualisme que degrada l'experiència *en i del temps, en i dels sentits, en i de la matèria* contraposant-ho al valor d'allò etern i immaterial. Metafísica i eticitat dualistes pròpies de societats esclavistes.

El naixement de l'Islam i la seva expansió articulada durant segles des de l'Occident de la Mediterrània fins al centre de l'Àsia seria el moment del tercer estadi que reprèn, en la visió de Dussel, allò essencial de l'eticitat del primer estadi. La continuïtat de la tradició profètica que neix amb Abraham i es segella amb Mahoma, passant per Moisès, Maria i Jesús, seria també la llarga continuïtat d'un estar en el temps, d'un ser corporalitat que no es contraposa a l'etern sinó que n'és manifestació. És molt significatiu per a Dussel en aquest sentit la coincidència gairebé literal entre fragments del Llibre dels morts egipci, els Evangelis i l'Alcorà en els quals l'ésser individual és valorat i jutjat en relació a la cura que ha tingut de la corporalitat dels altres/de l'Altre: *"perquè em veieres nu i em vares vestir, em veieres amb fam i em vas donar menjar..."*.

Finalment amb la invasió d'Abya Yala (1492) i la creació conjunta d'Europa i d'Amèrica al llarg del segle XVI apareix el quart estadi -el primer pròpiament mundial- amb el qual neix, des d'aquest punt de vista, la modernitat. Moment de civilització màximament esclavista i

atravesat de nou però amb renovada intensitat pel dualisme. Un dualisme jo-altre (el jo Conqueridor i fundador d'Hernán Cortés a Mèxic) i un dualisme jo-món (el jo pensant de la modernitat central que es funda amb Descartes. Un jo, per cert, a qui observem sense cos ni temps al Discurs del Mètode i que només des d'aquesta abstracció pot fonamentar la seva certesa). Un dualisme que acabarà curiosament absolutitzant el jo individual separats del món i del temps (també respectivament absolutitzats i tancats sobre si mateixos). "Jo", "Món" i "Temps" com a mònades a la vegada aïllades entre elles i absolutitzades (sense diàleg ni relació amb res que les atravesi ni les funda).

3. Som al moment d'una Quarta Acadèmia?

El bons amics Ferran Iniesta i Josep M. Gràcia defensen la hipòtesi que aquest és el moment d'una Quarta Acadèmia i que el seu lloc és Catalunya. M'hi apunto entusiastament. Potser això dona la raó a Francesc Pujols quan en la seva ensomniada visió veia el moment que els catalans viatjaríem gratuïtament pel món per la nostra aportació universal a la veritat. I, potser també, obrir-nos a la perspectiva de quins són els nostres deures amb el món ens ajudaria a obrir camí en l'atzucac present de la nostra lluita nacional.

Aquesta Quarta Acadèmia, però, seguint la pista d'en Lluís Racionero, no mira cap a Atenes sinó cap a Creta. Dit en els termes que he plantejat de Dussel: el seu marc no és dualista sinó que més aviat es mou en una vivència joiosa del cos, de la temporalitat, de la matèria atravesades totes elles, això sí, pel Misteri que les vivifica, les fonamenta i els dona un pol cap a la unitat. Dit en termes cristians: la vivència del Món i del Temps en una espiritualitat de la Glòria. Em sembla que ens movem aquí en una

perspectiva propera tant a algunes concepcions del "Tawid" musulmà com de la Trinitat cristiana si és que som capaços de desubstancialitzar la trinitat i abraçar que en el Cor del seu Misteri el que s'hi expressa és la relació.

No ens cal inventar res de nou. Tenim bons mestres i camins oberts. En un llistat necessàriament boig i incomplet podem parlar del romànic catalano-occità, la representació de Maria com a Dama en Majestat, la tradició popular que parla de la "Mare de Déu" i no pas de la "Verge Maria", Ramon Llull, la Sagrada

Família de Gaudí abans que artistes i arquitectes incompetents en trenquessin el sentit, el Dalí profund que hi ha enllà del personatge comercial (la presència permanent dels ous i el pa en el seu imaginari), el sentit de la "terra" en l'imaginari popular català, poetes com Maragall, Segarra, Salvat Papasseit, Sònia Moll... I, en aquest any 2018 que acaba, necessàriament i de manera preferent Raimon Panikkar: *"A l'arrel de l'actual sensibilitat ecològica, hi ha una tensió mística, i al fons del coneixement propi de l'home hi ha una necessitat d'infinít*

i de no-intel·ligible. I al cor mateix del diví hi ha un impuls cap al temps, l'espai i l'home."

I, més senzillament, l'emoció quotidiana, la glòria que es manifesta cada cop que seiem a taula i podem recordar la recitació "El nostre **pa** de **cada dia** doneu-nos, Senyor, el **dia d'avui**."

Referències per aprofundir en el tema

-Panikkar, Raimon, *La nova innocència*, La Llar del llibre, Barcelona 1991-Dussel, Enrique, *Ètica de la liberació*, Editorial Trotta, Madrid 1998.

Llac Atitlán des de l'entrada de l'església de San Antonio Palopó, Guatemala (foto: Joan Gimeno)

Encíclica *Laudato Si'*

Cuidar la Casa Comuna

per Joan Gimeno i Prats

El Papa i el Sant

El 13 de març de l'any 2013, l'arquebisbe de Buenos Aires Jorge Mario Bergoglio SJ, va ser elegit Papa després de la renúncia de Benet XVI. En aquell moment molts van destacar que es tractava del primer Papa no europeu després del sirí Gregori III al segle VIII o que era el primer pontífex americà de la història. També es va emfasitzar l'espontaneïtat i la proximitat en el tracte del nou bisbe de Roma amb la gent, així com la seva senzillesa. Tot això és cert, però per a mi, el tret més important que s'ha de destacar en el Papa Bergoglio és la seva amistat especial amb la pobresa. No debades, l'arquebisbe i cardenal Bergoglio va triar com a nom pontifici el de Francesc, un nom sense cap mena de tradició en la llista de 265 papes anteriors, però amb un antecessor ben destacat: sant Francesc d'Assís. Era evident que es va tractar d'una autèntica declaració d'intencions, d'un full de ruta per dir-ho així, del que havia de ser el seu pontificat.

Sant Francesc d'Assís (1182-1226), de qui el Papa Bergoglio prengué el nom (LIS: 10), no només va ser el fundador de tres congregacions religioses – una, la femenina, juntament amb Clara d'Assís – sinó que principalment va tenir una relació privilegiada, lluminosa, amb tot el que l'envoltava: amb la gent, especialment els més desfavorits (els petits dels quals parla la Bíblia), amb la natura, des de la criatura més miserable fins al sol i la lluna i amb

Déu. En aquest sentit Francesc d'Assís va viure i va veure el món i la Realitat sencera trinitàriament. Per poder fer-ho, per mantenir aquesta claredat en la mirada, va buscar sempre la pobresa com aquella companya de la qual no hem de separar-nos mai. Fou per això que en el moment de la seva conversió, i davant les burles dels amics, Francesc d'Assís va afirmar que, efectivament, s'anava a casar amb la dona més noble i més bella que s'hagués conegut: la dama pobresa. Més endavant, allunyat de la seva rica família, dedicat a l'acompanyament de leprosos i a l'oració, Francesc d'Assís, estant a l'església de sant Damià va sentir una veu que li deia: «ves i arregla la meua Església, que s'està caient a trossos (en runes, va ser l'expressió literal)». Francesc, el sant, va voler transformar aquella Església en runa espiritual a partir de la seva pròpia transformació interior. Francesc, el papa, també vol transformar l'Església a partir de la transformació interior dels seus membres i vol restablir les antigues relacions amb el altres (anthropos), amb la natura (Cosmos) i amb Déu (Theos), pròpies i propícies al restabliment del Regne de Déu. La pobresa, en el sentit de renúncia, de despulla, de negació d'un mateix (2 Co 8, 9) i no en tant que misèria, ha de ser per Francesc, Papa, un dels camins privilegiats.

La casa de tots

Francesc d'Assís és una contínua inspiració per al Papa Francesc.

Aquesta encíclica n'és un bon exemple. El títol *Laudato si'*, (Lloat sigueu) està extret del *Cant de les Criatures* de sant Francesc. Des del punt de vista del contingut, les preocupacions dels dos Francesc també són similars: la relació de l'home amb el món, amb els altres i amb Déu, tot lligat, cosmoteàndricament, que diria Raimon Panikkar. El Cosmos i tot el que ell conté (persones i natura) està fet per voluntat amorosa de Déu i per ser contemplat i cuidat per l'home. Tot el món, l'anomenada pel Papa Francesc com la nostra casa comuna (Pelle Maha, dirien els basaa) hauria de ser motiu de lloança contínua a Déu.

La realitat històrica és ben diferent. L'ésser humà, en comptes d'actuar com jardiner d'un món perfecte -jardí de l'Edèn- s'ha dedicat a dominar-lo i posar-lo al seu servei, com si tota la creació quedés a mans dels interessos materials de la humanitat. En aquest sentit i parlant de la saviesa dels relats bíblics, el papa Francesc diu que aquestes narracions – llibre del Gènesi en aquest cas – suggereixen que l'existència humana es basa en les tres relacions que esmentàvem abans: la relació amb el proïsme, amb Déu i amb la terra. Aquestes tres relacions vitals s'han trencat, no sols externament, sinó dins de nosaltres. Aquesta ruptura és el pecat. L'harmonia entre el Creador, la humanitat i totes les coses creades va ser destruïda per haver pretès ocupar el lloc de Déu, negant-nos a reconèixer-nos com a

criatures limitades. Aquest fet, segons el Papa Francesc, desnaturalitzà, també, el mandat de «dominar» la terra (Gn 1,28) i de «treballar-la i tenir-ne cura» (Gn 2,15). Així, la relació originàriament harmoniosa entre l'ésser humà i la natura es transformà en un conflicte (LIS,66). El sorgiment i l'extensió del paradigma modern occidental d'entendre el món està portant aquest conflicte de relacions entre l'individu/ciudadà – ja no persona – i els altres -Déu i el món- a uns nivells que segurament no tenen volta enrere. Actualment, el món està ferit, Déu és mort i l'ésser humà, la persona que va crear Déu a la seva imatge i semblança, està a punt de deixar de ser-ho; humà i persona, vull dir.

Al llarg de tot el primer capítol de l'encíclica, el Papa Francesc fa un repàs a les principals ferides de la nostra casa comuna. Passa revista al canvi climàtic, al problema de l'aigua, a la pèrdua de la biodiversitat, als efectes d'aquests canvis en la població i especialment entre els més desfavorits. El Papa destaca que quan es vol pal·liar els efectes d'aquestes ferides no s'hauria de tractar amb mentalitat utilitarista -que només veu una manca creixent de recursos econòmics- sinó amb consciència que tots aquests ecosistemes que s'extingeixen ja no podran continuar donant glòria a Déu amb la seva existència. Segons el Catecisme de l'Església catòlica (2416), «els animals són criatures de Déu, que les envolta de sol·licitud providencial. Amb la seva simple existència el beneeixen i li donen glòria. Per això els homes els han de tractar amb mirament». Vist així, les anàlisis utilitaristes són tan cegues com les visions negacionistes. És significatiu que sigui la del cap d'una tradició espiritual -l'Església catòlica- una de les veus més clares sobre la realitat d'aquests problemes que estan portant el món al col·lapse, davant d'opinions negacionistes, relativitzadores i pragmàtiques. És

significatiu i és bo poder llegir aquestes alertes del Papa Francesc, però estic convençut que aquesta no és, ni de bon tros, l'aportació més decisiva de l'encíclica *Laudato si*.

El mite del progrés tecnocientífic

El Papa Francesc en aquesta encíclica qüestiona clarament el model de pensament que domina amb ma de ferro la humanitat del segle XXI: el mite modern, basat en el poder únic de la Raó, recolzada en la ciència i en la tècnica, mite sorgit a l'Occident cristià a cavall de l'època medieval i el Renaixement. A la LIS,101 afirma: «hi ha una manera d'entendre la vida i l'acció humana que s'ha desviat i que contradiu la realitat fins a danyar-la. Per què no podem aturar-nos a pensar-ho? [...] proposo que ens concentrem en el paradigma tecnocràtic dominant i en el lloc de l'ésser humà i de la seva acció en el món». El Papa alerta sobre el poder desbocat de la tecnologia que s'ha escapat ja de les mans de l'home, degut al seu egoïsme, individualisme, arrogància i sobretot degut al pecat original que ens marca, la no acceptació de la condició humana, el voler esdevenir Déu, suplantant – matant, si cal – Déu. El problema és que aquest paradigma ja és homogeni i exclouent (LIS,106).

En paraules de Francesc, «s'hi destaca un concepte del subjecte que progressivament, en el procés lògic-racional, abraça i posseeix l'objecte que es troba a fora. Aquest subjecte es desplega en l'establiment del mètode científic amb la seva experimentació, que ja és explícitament tècnica de possessió, domini i transformació. [...] La intervenció humana en la natura sempre s'ha esdevingut, però durant molt de temps va tenir la característica d'acompanyar, de plegar-se a les possibilitats que ofereixen les coses mateixes. [...] ara el que interessa és extreure tot el que sigui possible de les coses per la

imposició de la mà humana, que tendeix a ignorar o a oblidar la realitat mateixa del que té al davant. Per això, l'ésser humà i les coses han deixat d'allargar-se amigablement la mà per a passar a estar enfrontats. D'aquí es passa fàcilment a la idea d'un creixement infinit o il·limitat, que ha entusiasmat tant economistes, financers i tecnòlegs». Heus ací el mite del progrés en el qual vivim tots (tant bé, d'altra banda) instal·lats. La Raó i les seves filles, ciència i tècnica, pretenen que res quedi fora de la seva rígida lògica, no per servir d'ajuda o promoció del benestar (és la humanitat ara més feliç després de la Revolució Industrial?), sinó per dominar el món i controlar-lo.

Tot està connectat

L'antropocentrisme modern ha acabat col·locant la raó tècnica sobre la realitat. Així comença la LIS,115. És més, l'antropocentrisme modern ha col·locat la Raó (la intel·ligència) per damunt de la Realitat (de l'Ésser). I aquest ha esdevingut el veritable drama. La Realitat, que comprèn tant el que és com el que no és, no pot i no està limitada per la Raó. Perquè no és cert que allò que no pugui ser pensat no existeixi, que és el que diu el paradigma modern. Limitar la Realitat a la Raó i convertir-la en un llenguatge matemàtic és el que ens ha portat a sentir-nos (com humanitat) amos i senyors del món. Si només existeix el que la Raó és capaç de demostrar amb el seu mètode científic, ens convertim en irresponsables aprenents de bruixot que podem canviar i trastocar tot el que vulguem perquè no hi ha res ni ningú a qui rendir comptes. El somni prometeic -de fet, pecat original- ha estat incentivat per una antropologia cristiana mal entesa: estic pensant tant en el nominalisme de Guillem d'Occam o Duns Escot com en els corrents de l'humanisme cristià. Però el cristianisme és Revelació i no un humanisme, tal i

com defensava Raimon Panikkar.

En front de la perspectiva humanista, el Papa Francesc recorda que tot està connectat. «No està de més insistir que tot està connectat. El temps i l'espai no són independents entre ells, i ni tan sols els àtoms o les partícules subatòmiques no es poden considerar per separat. Així com els distints components del planeta – físics, químics, biològics – estan relacionats entre ells, també les espècies vives conformen una xarxa que mai no acabem de reconèixer i comprendre» (LIS,138). I per això, afegeix, els coneixements fragmentaris i aïllats, que no entenguin la Realitat com aquest tot connectat, poden convertir-se en una forma d'ignorància i, afegiríem, en un autèntic perill. Això és el veritable moll de l'os. Canvi climàtic, pèrdua de biodiversitat, *cultura de la rapidació* o rapinyaire (LIS, 18) i *cultura del rebuig*, problemes de manca d'aigua, realitats que ens fereixen a nosaltres com a persones, a la terra com la casa comuna que habitem i a Déu com a Creador, tot això en són les

conseqüències – desastroses i terribles, sí, però conseqüències- i per tant són posteriors a la causa primera: l'acceptació acrítica del mite modern.

Ens calen solucions? Sí, és clar! Però les solucions no vindran ni poden venir d'allà on vénen els mateixos problemes. Com afirma el Papa Francesc, es pretén solucionar amb activitat humana els problemes que han estat causats per la mateixa activitat humana. Hi ha un excés d'intervenció humana en tot, i ben especialment en l'àmbit de la natura. La ciència moderna fracciona i divideix (no sé si és casual que la paraula diable, etimològicament signifiqui aquell que separa, que divideix, que posa conflicte entre dues parts, alguna cosa així com el conflicte que hi ha entre l'home modern i tot el que l'envolta). Aquesta mateixa ciència que analitza (etimològicament la paraula *anàlisi* és similar a l'anterior, doncs vindria a ser alguna cosa així com descompondre del tot totes les seves parts), tampoc pot aportar una solució que només podria ser integral, cosmoteàndrica.

Què podem fer llavors, a més de resar? L'única solució passaria per resituar l'ésser humà en la seva posició intermèdia, entre Déu i la creació, conscients que no som ni simis desenvolupats (mite modern) ni àngels caiguts (visió religiosa), doncs qualsevol d'aquestes opcions, menystindria la nostra part humana o la divina. Es fa imprescindible un retorn a la pobresa en tots els sentits, el material i l'espiritual. Cal ser pobres, negar-nos en tot allò que l'antropocentrisme ens ha fet creure que teníem. El nostre paper hauria de ser el d'uns jardiniers pobres i senzills que tinguessin cura de la Creació i que col·laboressin amb Déu a mantenir-la i a perfeccionar-la. Opció clara i radical: la transformació -metanoia- completa que ens proposa Jesucrist als Evangelis, deixant-ho tot i seguint-lo (Mt 10,25). Només transformant-nos radicalment -des de l'arrel i fins a l'arrel- cadascú de nosaltres, es podrà tornar a relacions harmonioses que potser alguna vegada van presidir el món.

Referències per aprofundir en el tema:

-Papa Francesc, *Lloat sigueu. Laudato si'. Carta encíclica*, Barcelona: Claret, 2005.

-Raimon Panikkar, *El ritme de l'Ésser. Les Gifford Lectures*, Barcelona: Fragmenta, 2012.

-Jordi Pigem, *Àngels i robots. La interioritat humana en la societat hipertecnològica*, Barcelona: Viena edicions, 2017.

Racó de lectura

Algunes obres que han sortit a aquest número de la revista o que suggerim des de *Pelle Maha*

